

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ANALÝZA VÝSKYTU A PREVENCE ŠIKANY NA
VYBRANÉ STŘEDNÍ ŠKOLE V KRAJI VYSOČINA**

Autor práce: Dominika Olga Novotná

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Dominika Olga Novotná

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Prezenční

Místo studia: České Budějovice

Název bakalářské práce: Analýza výskytu a prevence šikany na vybrané střední škole v Kraji Vysočina

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Analysis of the Occurrence and Prevention of Bullying at a Selected Secondary School in the Vysočina Region

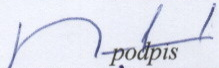
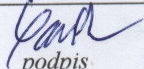
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, včetně titulů): doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.

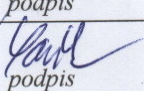
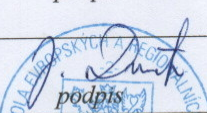
Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): květen 2025

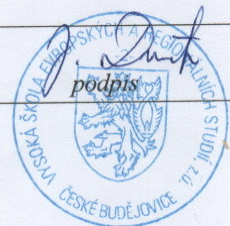
Cíl bakalářské práce:

Cílem bakalářské práce je posoudit míru výskytu šikany na vybrané střední škole v Kraji Vysočina, zhodnotit stávající preventivní a represivní opatření z hlediska bezpečnostně-právního rámce a navrhnout efektivní postupy k zajištění ochrany žáků a právního řešení případů šikany ve školním prostředí.

Student: Dominika Olga Novotná	21.5.2025 datum	 podpis
Vedoucí práce: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	26.5.2025 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	26.5.2025 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	26.5.2025 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	27.5.2025 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Miroslavu Sapíkovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

NOVOTNÁ, D. O. *Analýza výskytu a prevence šikany na vybrané střední škole v Kraji Vysočina: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2026. 78 s. Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.

Klíčová slova: šikana, školní šikana, prevence šikany, ochrana žáků, bezpečné školní klima

Bakalářská práce se zabývá posouzením míry výskytu šikany a vyhodnocením preventivních a represivních opatření z hlediska bezpečnostně-právního rámce na vybrané střední škole v Kraji Vysočina. Teoretická část práce vymezuje základní pojmy spojené se šikanou a její charakteristiku, její možné druhy, formy či stadia, charakteristiku zúčastněných osob a možné důsledky a škody. V neposlední řadě je líčí prevence a nejen právní aspekty řešení šikany. Praktická část obsahuje kvantitativní dotazníkové šetření mezi žáky na vybrané střední škole v Kraji Vysočina (Gymnázium Otokara Březiny a Střední odborná škola Telč). Cílem výzkumu bylo zjistit a posoudit míru výskytu šikany, zhodnotit její preventivní a represivní opatření. Na základě získaných dat jsou navrženy doporučení a postupy k zajištění ochrany žáků.

ABSTRACT

NOVOTNÁ, D. O. Analysis of the Occurrence and Prevention of Bullying at a Selected Secondary School in the Vysočina Region: *Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2026. 78pp. Supervisor: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.

Key words: bullying, school bullying, bullying prevention, student protection, safe school environment

This bachelor's thesis examines the prevalence of bullying and evaluates preventive and punitive measures from the perspective of the legal and safety framework at a selected secondary school in the Vysočina Region. The theoretical part of the thesis defines basic concepts related to bullying and its characteristics, its possible types, forms, and stages, the characteristics of those involved, and the possible consequences and harm. Last but not least, it describes prevention and the legal and other aspects of addressing bullying. The practical part includes a quantitative questionnaire survey conducted among students at selected secondary schools in the Vysočina Region (Gymnázium Otokara Březiny a Střední odborná škola Telč). The aim of the research was to identify and assess the prevalence of bullying and to evaluate preventive and punitive measures. Based on the data collected, recommendations and procedures are proposed to ensure the protection of students.

Obsah

Úvod	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce	11
2 Vymezení základních pojmů v kontextu šikany	13
2.1 Agresivita.....	13
2.2 Agrese	15
2.3 Hostilita a násilí	17
3 Pojmové vymezení a definice šikany.....	19
3.1 Pojmové vymezení a definice školní šikany.....	20
3.2 Formy a druhy šikany	22
3.3 Vývoj šikanování	25
3.3.1 Ostrakismus	25
3.3.2 Fyzická agrese a přitvrzování manipulace.....	25
3.3.3 Vytvoření jádra	26
3.3.4 Většina přijímá normy agresorů	26
3.3.5 Totalita	27
3.4 Následky a škody šikany	27
4 Charakteristika účastníků šikany	30
4.1 Charakteristika agresora	30
4.2 Charakteristika oběti	31
4.3 Charakteristika dalších zúčastněných osob.....	31
5 Předpoklady úspěšného řešení šikany.....	33
5.1 Předpoklady úspěšného řešení šikany.....	33
5.2 Právní aspekty řešení šikany.....	34
6 Prevence šikany	37
7 Empirická část.....	40
7.1 Použité výzkumné metody.....	40
7.2 Dotazníkové šetření a interpretace výsledků	42

7.3	Vyhodnocení hypotéz	64
8	Diskuze	67
	Závěr	70
	Seznam použitých zdrojů.....	72
	Seznam tabulek a grafů.....	74
	Seznam příloh	75

Úvod

Šikana představuje závažný společenský problém, který se v různých podobách objevuje napříč mnoha sociálními prostředími. Jedním z míst, kde dochází k intenzivním sociálním interakcím je právě prostředí školy. Přestože se v posledních letech do centra pozornosti dostává především kyberšikana v důsledku digitalizace mezilidských vztahů, tradiční formy šikanování zůstávají stabilně přítomny a jejich vliv na vnitřní bezpečnost školních institucí je zcela zásadní. Ve školním prostředí má tento fenomén závažný dopad na psychický i sociální vývoj dětí a dospívajících, přičemž jeho následky si oběti často nesou až do dospělosti.

Z pohledu bezpečnostně-právního rámce není šikana pouze pedagogickým či psychologickým problémem, ale představuje významné bezpečnostní riziko, které může naplňovat skutkovou podstatu řady trestných činů a přestupků. Prevence rizikového chování je proto nezbytným prvkem pro vytváření bezpečného prostředí pro vzdělávání a zdravé vztahy mezi žáky. Významným prvkem je také spolupráce pedagogických pracovníků, školních metodiků prevence, vedení školy a dalších institucí, které se podílejí na ochraně dětí a mládeže.

Tématem této práce je posouzení míry výskytu a prevence šikany na vybrané střední škole v Kraji Vysočina. Práce se zaměřuje nejen na teoretické vymezení a uchopení pojmu šikana, ale na přímou i nepřímou zkušenost s ní a jejími formami v rámci výzkumu na vybrané střední škole v Kraji Vysočina. Dále také zkoumá účinnost a znalost preventivních a represivních opatření, pochopení dynamiky vztahů v kolektivu a informovanost žáků v souvislosti s vnitřními normami.

Teoretická část bakalářské práce se soustředí především na charakteristiku šikany, jak se šikanou souvisí další pojmy, její možné druhy, formy či stadia, charakteristika zúčastněných osob a možné důsledky a škody. V neposlední řadě je vylíčena prevence a nejen právní aspekty řešení šikany. Vše je zpracováno za účelem tvorby pojmového základu práce.

V rámci praktické části bude proveden výzkum a k němu stanovené hypotézy. Výzkum bude proveden pomocí dotazníkového šetření, které bude vyhotoveno žáky, díky němuž dojde k objektivní identifikaci silných a slabých stránek vybrané školy. Cílem bude zjistit a posoudit, míru výskytu a prevenci a represi šikany a také jak je škola mezi žáky vnímána v rámci dalších pilířů bezpečnosti. Na základě získaných dat budou

hypotézy potvrzeny nebo vyvráceny a navrženy konkrétní postupy a doporučení, pro zlepšení a zefektivnění fungování školního ekosystému.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem bakalářské práce je posoudit míru výskytu šikany na šikany na vybrané střední škole v Kraji Vysočina, zhodnotit stávající preventivní a represivní opatření z hlediska bezpečnostně-právního rámce a navrhnout efektivní postupy k zajištění ochrany žáků a právního řešení případů šikany ve školním prostředí. Pro hlubší naplnění tohoto cíle se práce zaměří na detailní analýzu současného stavu prostřednictvím sběru primárních dat od žáků čímž bude definována nejen četnost, ale i specifické formy šikany typické pro toto prostředí. Výstupem práce pak nebude pouze lokální řešení pro danou školu, ale zobecnění získaných poznatků do podoby univerzálnějších doporučení a metodických postupů, které lze aplikovat při posilování bezpečnosti a právní ochrany na školách obdobného typu především v rámci šikany.

Prevence rizikového chování ve vzdělávacích institucích je klíčovým faktorem pro zajištění kvalitního vzdělávacího procesu a zároveň nezbytným prvkem celkového systému školní bezpečnosti. Zahrnuje nejen ochranu zdraví a pohody žáků, ale především zajištění fyzického a psychického bezpečí, které je základním předpokladem pro efektivní učení a pozitivní rozvoj osobnosti. Tato prevence pomáhá předcházet dlouhodobým negativním důsledkům a výrazně snižuje výskyt sociálně patologických jevů, jako je například šikana, která může narušit nejen vnitřní klima školy, ale i pocit bezpečí jednotlivců. Význam prevence, ale i represivních opatření, které představují reakci na již proběhlé projevy rizikového chování je zakotven také v metodickém pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, kdy školy mají povinnost vytvářet bezpečné prostředí a předcházet projevům rizikového chování.¹

V teoretické části práce je představena charakteristika šikany, jak se šikanou souvisí agrese či agresivita a další pojmy, její možné druhy, formy či stadia, charakteristika zúčastněných osob a možné důsledky a škody. V neposlední řadě je vylíčena prevence a nejen právní aspekty řešení šikany. Vše je zpracováno prostřednictvím literární rešerše, která je zvolena pro svou schopnost utřídit stávající teoretické poznatky a vytvořit pevný pojmový základ práce. Dále je také užita syntetizace informací z odborné literatury, která umožňuje propojit různé teoretické přístupy a vytvořit validní rámec pro následný empirický výzkum. Jejímž primárním cílem je vybrat

¹ Metodický pokyn_2016.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. ©2013 [cit. 6.12.2025]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>

klíčové myšlenky a vytvořit přehledný, souvislý obraz toho, jak šikana vzniká, co ji ovlivňuje a jak jí předcházet.²

Praktická část práce se pomocí metody dotazníkového šetření zaměří na zjištění míry výskytu šikany a vnímání bezpečnosti mezi žáky na vybrané střední škole v Kraji Vysočina. Hlavním cílem je získat údaje pro ověření jak samotného výskytu šikany, tak hodnocení stávajících preventivních a bezpečnostních opatření školy z pohledu studentů. Zvolená kvantitativní strategie umožňuje objektivní zachycení četnosti výskytu šikany a zároveň analyzovat, jak tento jev souvisí s vnímáním bezpečnostního klimatu školy ze strany žáků.³ Online forma dotazování byla zvolena z důvodu zajištění maximální anonymity respondentů, což je u citlivého tématu šikany klíčové pro validitu odpovědí a ochranu soukromí zúčastněných. Na základě analýzy získaných dat budou v závěru práce navrženy konkrétní postupy, které povedou k zajištění účinnější ochrany žáků a lepšímu právnímu řešení případů šikany ve školním prostředí.

² HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál, 2023. s.37. ISBN 978-80-262-1968-2.

³ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál, 2023. s.44. ISBN 978-80-262-1968-2.

2 Vymezení základních pojmů v kontextu šikany

Při zkoumání šikany ve školním prostředí je zásadní správně vymežit základní pojmy, které s tímto rizikovým chováním souvisejí. Šikana totiž nepředstavuje izolovaný jev, ale konkrétní projev agrese pramenící z vnitřních nastavení jedince. Pro odborné uchopení této problematiky je nezbytné striktně rozlišovat mezi agresí jakožto vnějším chováním, agresivitou jako relativně stálým rysem osobnosti, hostilitou a násilím, která představuje postojovou složku a záměr ublížit. Zatímco agrese je definována jako chování, jehož záměrem je ublížit nebo obtěžovat jinou osobu, hostilita vyjadřuje spíše vnitřní nepřátelský postoj a negativní hodnocení lidí či událostí. Pokud dochází k záměně pojmů, uniká podstata motivace agresora a rozdíl mezi jeho vnitřním nastavením a skutečným násilným činem. Pro správné posouzení vztahů v kolektivu a nastavení prevence je proto klíčové rozlišovat mezi vnitřním sklonem (agresivitou), postojem (hostilitou) a jeho vnějším projevem (agresí či násilím). Následující kapitola nabízí terminologický základ, který je nezbytný a pojmy, které se šikanou úzce souvisí. Pojmy agrese a agresivita jsou velmi častá označení především pro napjaté situace, problém ale přichází v okamžik, kdy jsou tyto dva pojmy zaměňovány, a je tedy měněn i jejich pravý význam.⁴

Vymezení hostility a násilí je také zásadní, jelikož tyto pojmy souvisejí s intenzitou a formou šikany a to nejen ve školním prostředí. Hostilita pomáhá osvětlit skryté příčiny napětí v kolektivu, které často předcházejí viditelným konfliktům. Studium násilí jako extrémního projevu agrese pak umožňuje popsat nejzávažnější případy porušování bezpečnosti a právních norem školy. Propojení těchto termínů poskytuje ucelený pohled na to, jak se vnitřní nastavení jedince mění v konkrétní útočné činy.

2.1 Agresivita

Agresivitu, vycházející z latinského *aggressivus*, lze chápat jako vnitřní nastavení či pohotovost k útočnému jednání.⁵ V odborné literatuře však není vnímána pouze negativně, v širším smyslu představuje přirozenou schopnost člověka mobilizovat energii k překonávání překážek a dosahování stanovených cílů.⁶ V tomto kontextu lze na

⁴ ČERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998. s.12-14. ISBN 80-902614-1-8.

⁵ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. s.10. ISBN 978-80-247-2310-5.

⁶ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. s.10. ISBN 978-80-247-2310-5.

agresivitu nahlížet i jako na přirozený instinkt nezbytný pro přežití, který se však v nevhodných podmínkách může zvrátit v patologický problém.⁷ Jde v podstatě o vnitřní hnací sílu, která nám pomáhá se v životě prosadit a čelit obtížným situacím. Problém v kolektivu nastává až ve chvíli, kdy tato energie ztratí svůj konstruktivní směr a promění se v destrukci. V kontextu šikany se pak tato vnitřní útočnost stává nástrojem k ovládnutí či záměrnému ubližování druhým. Pro pochopení sociální dynamiky ve škole je proto klíčové rozlišovat mezi agresivitou jako vnitřním potenciálem a agresí jako konkrétním činem, ke kterému dochází pod vlivem okolností a vnějších podnětů.

Agresivita se projevuje útočným jednáním, které často vzniká jako reakce na pocit ohrožení. Člověk může začít jednat agresivně, když má dojem, že jsou jeho jistoty nebo bezpečí narušeny, při pocitu nepochopení či osamělosti. V některých případech může jít také o příznak duševní poruchy, mimo jiné například ADHD. Agresivitu obvykle vyvolávají silné emoce, jako je frustrace, úzkost nebo vnitřní napětí.⁸ Agresivitu je tedy možné chápat, jako trvalejší osobnostní rys nebo tendence reagovat agresivním neboli útočným způsobem. Primárně jde o dispozici k agresivnímu chování, nejde o samotný čin. Termín agresivita, se využívá k popisu chování nejen lidí, ale i zvířat. Dále uvádí, že agresivita je dědičná a v lidské společnosti může mít několik podob, může znamenat například slovní (verbální) agresivitu, fyzickou agresivitu vůči předmětům nebo psychickou agresivitu vůči lidem.⁹ Výchovným aspektům agrese je nutné věnovat pozornost i proto, že potlačování těchto emocí ve školním prostředí může vést k jejich následným nekontrolovaným výbuchům. Dále je nezbytné rozlišovat mezi agresivitou jako osobnostním rysem a agresí jako konkrétním aktem. Agresivita představuje vnitřní dispozici či pohotovost k agresivnímu jednání, která je formována interakcí biologických predispozic, naučených vzorců chování a vlivů vnějšího prostředí. Oproti tomu agrese je vnějším projevem, jde o cílené chování, jehož záměrem je způsobit újmu, ať už fyzickou, psychickou, nebo materiální, sobě či svému okolí. V dětském věku je agrese často spojena s procesem dozrávání nervové soustavy a postupným rozvojem mechanismů emoční regulace.¹⁰

⁷ LORENZ, K. *Takzvané zlo: přírodní zákonitosti agrese*. Anna Veselovská (překl.). Vydání třetí, upravené, v Portále první. Praha: Portál, 2019. s.25. ISBN 978-80-262-1477-9.

⁸ HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha : Portál, 2004. s.12. ISBN 80-7178-803-1.

⁹ LÁTALOVÁ, K. *Agresivita v psychiatrii*. Praha: Grada, 2013. s.5-6. ISBN 978-80-247-4454-4.

¹⁰ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. s.12. ISBN 978-80-247-2310-5.

Rozdíl mezi člověkem s nízkou mírou agresivity a člověkem s vysokou mírou agresivity je dost výrazný. Mezi tím, co člověk s nízkou mírou agresivity je schopen v určitých vypjatých situacích kompromisu či řešení situací pouze skvělou komunikací, jedinec s vysokou mírou agresivity reaguje impulzivně, a to i na podněty, které by jiný člověk bez většího povšimnutí přešel. Tito jedinci těžce bojují, jelikož agresivita v jejich životě, a především v mezilidských vztazích hraje velikou a tíživou roli.¹¹

Propojení agresivity se šikanou funguje jako její vnitřní základ. Zatímco šikana je již konkrétním procesem, agresivita představuje osobnostní sklon k takovému jednání. Pokud tato vnitřní útočnost není správně usměrněna, stává se hnací silou, která agresora vede k opakované potřebě mít převahu nad ostatními a upevňovat si svou moc. Porozumění tomuto předpokladu je tedy zásadní, protože právě z ní pramení dlouhodobé a cílené útoky, které jsou pro šikanu typické.

2.2 Agrese

Zatímco agresivitu lze chápat jako vnitřní nastavení nebo určitou trvalejší pohotovost k útoku, agrese (z latinského *aggressio*)¹² představuje již její konkrétní vnější vyústění. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že agrese není vlastností osobnosti, ale jednorázovým projevem chování, jehož podstatou je aktivní výpad či útok. Tento akt se vyznačuje jasným a záměrným úsilím uškodit či ublížit jinému člověku, zvířeti nebo poškodit věc. V praxi může mít agrese mnoho podob – od přímého fyzického napadení přes psychický nátlak až po verbální agresi. Pro správné porozumění vztahům ve školním prostředí je toto rozlišení klíčové, agresivita je skrytým potenciálem jedince, zatímco agrese je viditelným skutkem, skrze který se nepřátelský postoj projevuje navenek.¹³

Agresi lze chápat jako nepřátelské či destruktivní jednání, které má za cíl zraňovat. Často bývá přímou reakcí na prožívanou frustraci a může se projevovat jak u jednotlivce, tak v rámci celého kolektivu. Je zřejmé, že kořeny lidské agrese jsou velmi složité a nelze je připisat pouze jediné příčině. Na jejím vzniku se podílí celá řada faktorů, a to od individuálního psychického rozpoložení a zdravotního stavu až po širší vlivy, jako jsou

¹¹ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. s.10. ISBN 978-80-247-2310-5.

¹² MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. s.10. ISBN 978-80-247-2310-5.

¹³ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. s.10. ISBN 978-80-247-2310-5.

společenské, ekonomické nebo politické podmínky, ve kterých se člověk nachází.¹⁴ S agresí úzce souvisí i pojem násilí, které lze definovat jako zneužití moci a síly k nátlaku na druhou osobu, čímž se agrese stává destruktivním nástrojem dominance.¹⁵

Agresivní projevy lze interpretovat jako funkční strategii zaměřenou na dosahování konkrétních cílů. Jedná se o naučený vzorec chování, který si dítě osvojilo na základě předchozí pozitivní zkušenosti, a v situaci absence alternativních sociálních dovedností jej volí jako primární mechanismus. U dospívajících pak tato forma jednání navíc saturuje potřebu autonomie a dominance, což jsou v tomto vývojovém období klíčové hodnoty. Zahrnuje nepřátelství a útočné chování, které může být zaměřeno na osobu, předmět nebo překážku stojící v cestě k uspokojení určité potřeby. Může se projevit otevřeně, ale také může být agrese potlačena a vyjádřit se například podrážděností či psychosomatickými obtížemi. Někdy se agrese přesouvá na jiný objekt, než který ji původně vyvolal.¹⁶

Bohužel je agrese součástí lidského chování, projevující se myšlením, komunikací i násilným jednáním. Obětí násilí se může stát kdokoliv, avšak zvýšenému riziku čelí jedinci kvůli své sociální pozici, rizikovému zaměstnání nebo odlišnosti od většiny populace. V poslední době se terčem útoků stávají i příslušníci veřejných profesí (policisté, zdravotníci, vychovatelé). Zároveň je nově medializováno domácí násilí, které se zaměřuje nejen na ženy a muže, ale i na zranitelné skupiny, jako jsou děti, senioři a zdravotně postižení.¹⁷ Z hlediska bezpečnosti školy je zásadní včasná identifikace projevů takzvané kriminální agrese, která útočí na zájmy chráněné právním systémem. V souvislosti se šikanou jde především o agresi instrumentální. Ta se vyznačuje promyšleným a plánovaným prostředkem k dosažení cíle, a nikoliv pouhým uvolněním vnitřního napětí.¹⁸

Agresi se šikanou spojuje především to, že tvoří její viditelný projev. Šikanu lze vnímat jako specifickou a velmi nebezpečnou formu agresivního chování, která už není jen náhodným výbuchem hněvu, ale stává se cíleným. Na rozdíl od běžných konfliktů je

¹⁴ LÁTALOVÁ, K. *Agresivita v psychiatrii*. Praha: Grada, 2013. s.6. ISBN 978-80-247-4454-4.

¹⁵ PONĚŠICKÝ, J. *Agrese, násilí a psychologie moci: v životě i v procesu psychoterapie*. Praha: Triton, 2010. s.32. ISBN 978-80-7387-378-3.

¹⁶ PETRIŠČOVÁ, A. *Agrese, šikana a jiné násilné chování* [online]. Praha: Šance Dětem, 2012 [cit. 2025-12-30]. Aktualizováno 2025-06-03. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/agrese-sikana-jine-formy-nasilneho-chovani>

¹⁷ JEDLIČKA, R, KOŤA, J, SLAVÍK, J. *Pedagogická psychologie pro učitele: Psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018. s.479-480. ISBN 978-80-271-0586-1.

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Vyd.4., 2., rozš. Praha: Portál, 2004. s.172. ISBN 80-7178-931-3.

agrese v rámci šikany využívána opakovaně a s jasným záměrem druhému ublížit nebo nad ním získat moc. Právě tato vědomá snaha zneužít vlastní převahu mění jednotný útočný čin v dlouhodobý proces šikany, který postupně ničí vztahy v celém kolektivu.

2.3 Hostilita a násilí

Pojmy, které úzce souvisí s agresí, ale zároveň vyjadřují jinou rovinu problému, jsou násilí a hostilita. Všechny tyto pojmy, které se často zaměňují, označují škodlivé či útočné chování vůči druhým, ale každý pojem ukazuje trochu jinou rovinu této problematiky. Vymezení hostility a násilí v kontextu agrese a agresivity je zásadní především proto, že umožňuje rozlišit mezi vnitřním postojem jedince, konkrétním projevem chování a intenzitou použité síly. Bez této terminologické přesnosti by bylo obtížné správně identifikovat příčiny útočného jednání i efektivně nastavit následnou prevenci či intervenci. Zároveň jsou tyto dva pojmy také důležité pro vystínění stěžejního pojmu šikany a to proto, že hostilita zde představuje vnitřní nastavení a psychologické pozadí agresora, jde o jeho negativní postoj a hněv vůči okolí, který ho k agresi podněcuje. Násilí je pak konkrétním projevem, tedy způsobem, jakým tento vnitřní postoj realizuje navenek.¹⁹

Za hostilitu se pokládá nepřátelský postoj nebo chování vůči sobě nebo jiným osobám. Může se projevat agresivitou slovní nebo i postojem či tónem. Často je vyvolána žárlivostí, frustrací, závistí, ale i případnými chorobnými duševními pochody, a to třeba mánií a paranoiou. Jde tedy především o vnitřní nepřátelství, odpor či zášť. Tvoří emoční složku agrese. Hostilita je nebezpečná svou nenápadností, agresor nemusí nikoho fyzicky napadnout, ale svým nepřátelským postojem vytváří v kolektivu napětí, které může být živnou půdou pro budoucí šikanu. Na rozdíl od náhlého výbuchu hněvu je hostilita dlouhodobější postoj, skrze který žák filtruje své okolí a interpretuje chování druhých jako útočné, což mu následně slouží jako omluva pro vlastní agresi.²⁰

Dalším termínem, který je nutné odlišit, je násilí. To lze chápat jako uplatňování síly k překonání odporu, což je obvykle doprovázeno hněvem. Prakticky lze tento pojem označit jako krajní a extrémní formu agrese, úmyslné použití fyzické síly nebo moci proti jiné osobě, skupině, ale dokonce i vůči sobě. Tato forma chování může nést vysoké riziko především k újmě, zranění, smrti, psychickému poškození nebo útlaku. Násilí nese

¹⁹ DAŘÍLEK, P. *Agrese a šikana u dětí a možnosti jejich zvládnutí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. s.9-10. ISBN 978-80-244-3758-3.

²⁰ HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha : Portál, 2004. s.149. ISBN 80-7178-803-1.

několik druhů, je to například fyzické a psychické násilí, sexuální násilí, ekonomické násilí.²¹ V prostředí školy je proto nutné včas rozpoznat takové útoky, které nejsou jen náhodné, ale jsou předem promyšlené a mají za cíl někomu ublížit nebo ho ovládat. Právě v těchto případech se násilí stává nástrojem dominance, kdy agresor zneužívá svou převahu nad obětí. Na rozdíl od běžných konfliktů mezi spolužáky, kde jde o okamžité vybití emocí, je násilí v rámci šikany cílené a opakované. Právě tato vědomá snaha ublížit a vnitřní nepřátelské nastavení agresora mění jednotlivé případy v dlouhodobý proces, který narušuje bezpečné prostředí školy.

²¹ HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha : Portál, 2004. s.149. ISBN 80-7178-803-1.

3 Pojmové vymezení a definice šikany

I přesto, že by se mohlo zdát, že pojem a význam šikany je již dávno jasný, bohužel tomu tak není. Žijeme ve společnosti, kde internetový svět pomalu, ale jistě převládá nad realitou, a možná proto se také může zdát, že šikana, o které se nejběžněji mluví, je na ústupu. Realitou ale je, že šikana jako taková se v populaci stabilně drží a její další formy, jako je například kyberšikana, jsou naopak na vzestupu. Šikana představuje závažný sociálně-patologický jev a společenský problém, který se dotýká všech věkových skupin a nejrůznějších prostředí. Nejcitlivěji je však vnímána ve školním prostředí, kde má devastující dopad na zdravý psychický a sociální vývoj dětí a dospívajících, přičemž její následky si oběti nezdávka nesou až do dospělosti.

Šikana, jako pojem, představuje určitou kategorii v rámci agresivního jednání, které se odehrává za specifických podmínek.²² Znamená to tedy, že podstatou tohoto chování je záměrně zesměšnit, ublížit či zastrašit určitého člověka či skupinu. Šikana je v podstatě specifickou formou agrese, která je cílená a postrádá prvek spontaneity či afektu, který můžeme vidět u běžných konfliktů. O agresi či agresivitě a dalších pojmech, rozdílu mezi těmito pojmy bylo podrobněji pojednáno v první kapitole.

Mezi základní znaky šikany patří primárně silový nepoměr mezi agresorem a obětí. Jde o ublížení někomu, kdo se v dané situaci nedovede nebo nemůže bránit.²³ Tento nepoměr nemusí být pouze fyzický, jelikož se často jedná o převahu psychickou, intelektuální nebo o převahu početní, kdy proti jednotlivci stojí organizovaná skupina. Agresor je také většinou fyzicky silnější nebo disponuje vyšším sociálním statutem v kolektivu, to však není vždy podmínkou. Důležitým aspektem je, že agresorům nemusí jít o žádné materiální nebo jiné zjevné zisky, jejich primární motivací je často pocit moci, dominance a uspokojení z utrpení druhého.²⁴

U šikany, stejně jako u jiných forem agresivního chování, je určujícím faktorem záměrnost.²⁵ Záměrnost neboli úmysl, v šikaně znamená, že nejde o náhodné nebo o neúmyslné chování, ale o vědomé a opakované působení bolesti v jakékoliv formě.

²² JANOŠOVÁ, P, KOLLEROVÁ, L, ZÁBRODSKÁ, K, KRESSA J, DĚDOVÁ, M.: *Psychologie školní šikany*. Praha: Grada, 2016. s.25. ISBN 978-80-247-2992-3.

²³ OLWEUS, D. *Bullying at school: what we know and what we can do. Understanding children's worlds*. Oxford: Blackwell, 1993. s.10. ISBN 0-631-19241-7.

²⁴ DAŘÍLEK, P.: *Agrese a šikana u dětí a možnosti jejich zvládnutí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. s.23. ISBN 978-80-244-3758-3.

²⁵ JANOŠOVÁ, P, KOLLEROVÁ, L, ZÁBRODSKÁ, K, KRESSA J, DĚDOVÁ, M.: *Psychologie školní šikany*. Praha: Grada, 2016. s.28. ISBN 978-80-247-2992-3.

Zjišťování záměrnosti je poměrně složitý proces, při kterém se posuzuje, zda jednání agresora bylo opravdu úmyslné. Tento proces pomáhá odlišit běžné pošťuchování od cílené šikany. Označení jednání jako šikana, je velice složité, jelikož mezi nevinným postrkováním a nepříjemnou šikanou je velmi tenká hranice. Primárně se ale hovoří o opakovaném jednání. To, že by se za šikanu dalo označit i jednorázové jednání, jde pouze ve velmi závažných případech a v případech, kde vede chování k hrozbě opakování.²⁶

Vymezení šikany v obecné rovině je nezbytným východiskem pro pochopení tohoto fenoménu. Jelikož je hlavním cílem práce prozkoumat podobu vztahů a celkové klima ve výchovně-vzdělávacím procesu, je nutné se od obecné definice posunout ke konkrétnímu prostředí, kde se s tímto jevem setkáváme nejčastěji.

3.1 Pojmové vymezení a definice školní šikany

Šikana v prostředí školy se nijak výrazně neliší od základního vymezení pojmu šikana. Pravdou je, že i šikana ve školním prostředí má svá specifika ať už se jedná o charakteristiku obětí či agresorů nebo formy šikanování. Každá forma antisociálního chování negativně zasahuje do života žáků. Takové chování narušuje jejich pocit bezpečí, ztěžuje práci učitelům, kteří se musí zabývat řešením vzniklých konfliktů, a zároveň narušuje samotný průběh výuky. Oběti šikany se často cítí ukřivděně a méněcenně, což ovlivňuje jejich sebevědomí i chuť zapojovat se do školních aktivit. Šikana je závažný problém, který se může objevit už u dětí v předškolním věku. Ničí pozitivní vztahy ve skupině a mění její výchovné působení v něco škodlivého. Tento jev ohrožuje nejen ty, kdo se stávají obětí, ale i samotné agresory, protože negativně ovlivňuje jejich osobní rozvoj i budoucí chování.

Šikanu ve škole není vůbec snadné rozlišit, jelikož určit hranici mezi šikanou a nevinným škádlením je těžké. Pedagog je často zbaven možnosti zakročit kvůli kolektivnímu popření agrese. Přestože vidí násilné chování, stačí, aby útočník nasadil masku nevinnosti a označil situaci za žert, pokud se k této lži připojí i oběť a zbytek třídy, je přímá intervence pedagoga prakticky znemožněna.²⁷

Díky skrytosti šikanování, je přesnější zmapování mimořádně obtížné. Většinou dojde k odhalení šikany na území školy až při nějaké větší škodě, a to přesněji například

²⁶ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P.: *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. s.21. ISBN 978-80-247-2991-6.

²⁷ BENDL, S.: *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). s.24. ISBN 80-86642-08-9.

ke krádežím a ničení věcí. Kolektivy hluboce zasažené šikanou si vytvářejí jakousi bariéru popírání, která úspěšně skrývá páchané násilí před zraky dospělých. I když se může zdát, že se nic neděje, pod povrchem dochází k závažnému a rozsáhlému skrytému poškozování všech zúčastněných, které se dříve či později projeví.²⁸ Pod označením skryté poškozování, které šikanování působí, je možné rozumět jako psychické či fyzické zdraví žáků.

Právě tato nečitelnost a schopnost šikany maskovat se za běžné mezilidské interakce činí z prevence i včasné intervence mimořádně náročnou. Aby mohl pedagog nebo jiný odborný pracovník školního poradenského pracoviště účinně zasáhnout, musí se orientovat v tzv. nepřímých varovných signálech. Ty se neprojevují otevřeným násilím, ale spíše změnou v chování oběti a dynamice celé třídy. Mezi tyto projevy lze řadit nápadnou osamocenenost žáka o přestávkách, jeho neochotu spolupracovat ve dvojicích se spolužáky, nebo náhlé zhoršení prospěchu a častou absenci, která bývá často vyvolána somatickými obtížemi vycházejícími ze stresu a strachu z docházky do školy.

Rozvoj šikanování v kolektivu není náhodným jevem, ale procesem, který má svou logiku a zákonitost. Odborná literatura nejčastěji popisuje vývoj šikany skrze pět jednotlivých stadií, která gradují od počátečního psychického nátlaku a ostrakismu až po stadium tzv. „krutého násilí“, kdy se v šikanování angažuje většina skupiny a agresivní chování je přijímáno jako norma.²⁹

Kromě časové dynamiky je nezbytné rozlišovat také mezi formami, kterými se šikana projevuje. Vedle tradiční šikany přímé se v současném školním prostředí stále častěji setkáváme s formami nepřímými, které jsou hůře prokazatelné. Do této kategorie spadá například sociální izolace a v posledním desetiletí ve značném rozsahu narůstající fenomén kyberšikany. Digitální prostor umožňuje agresorům útočit na oběť nepřetržitě, bez ohledu na čas a místo. To znamená, že se smazává hranice mezi školou a bezpečím domova, což psychický dopad na oběť mnohonásobně zesiluje.

²⁸ KOLÁŘ, M.: *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál, 1997. s.16. ISBN 80-7178-123-1.

²⁹ BENDL, S.: *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). s.30. ISBN 80-86642-08-9.

3.2 Formy a druhy šikany

Šikana bohužel nevlastní pouze jedinou formu, ale ve výsledku je forem až nečekaně mnoho a jsou řazeny do několika tříd a kritérií. V této kapitole, jsou přiblíženy základní a neobvyklé formy šikany.

Jedná se o konkrétní způsoby, kterými se šikana projevuje, a tedy jakým jednáním nebo chováním agresor či skupina agresorů oběť napadá, ponižuje, anebo ubližuje. Jinými slovy, formy šikany představují vnější projevy chování, které můžeme pozorovat, popsat a klasifikovat. Překvapivé může být, že mezi formy šikany patří ostatně také kyberšikana. Je považována za určitou formu, a to z důvodu, že nese prakticky stejné podstatné rysy jako šikana, ale s rozdílem prostředí a prostředky, kterými se odehrává. Jako kyberšikanu lze definovat šikanu probíhající v online světě za využití elektronických platforem. Klasifikace tohoto problému je komplikovaná, protože jde o poměrně mladý fenomén, který se navíc pod vlivem rychlého technologického pokroku neustále vyvíjí a nabírá nové, dříve neznámé podoby.³⁰

³⁰ZVÍROTSKÝ, M, BENDL, S, RICHTEROVÁ, M.: *Příběh školní šikany: učebnice pro pedagogické pracovníky*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2021. s.70. ISBN 978-80-246-4825-5.

Jednotlivé formy šikany podle klasifikace Zvírotského jsou shrnuty v následující tabulce:

Tabulka 1: Formy šikany (forms of bullying)

Šikana podle typu použité agrese	fyzická, psychická, smíšená, kyberšikana
Šikana podle věku aktérů	šikana mezi dospělými, šikana v předškolním věku, šikana mezi mladistvými
Šikana podle prostředí	šikana ústavní, školní šikana, šikana internátní
Šikana z hlediska genderu	dívčí šikana, chlapecká šikana, homofobní šikana
Šikana z hlediska specifik obětí	šikana cizinců, neslyšících, tělesně postižených

Zdroj: Zvírotský, 2021, s. 66-67³¹

Formy šikany, které určují podobu či prostředí, ve kterém šikana probíhá, jsou již rozebrány. Nedílnou součástí tohoto dělení jsou ale také druhy šikany, které naopak vyjadřují způsob, jakým je oběti ubližováno. Šikanu lze označit především jako přímou a nepřímou.³² Rozmanitost přímé šikany zejména spočívá v jakémkoliv násilí a působení bolesti. Mluví se tedy hlavně o působení bolesti kopáním, bitím, ponižováním tělesné manipulace jako například obnažováním, braním osobních věcí, ztročování a dalších. Naopak nepřímá šikana vězí v sociální izolaci, kdy je oběť stavěna do situace, kdy s ní nikdo účelně nenavazuje kontakt, je vylučována z činností skupiny a podobně. Pro snadnější uchopitelnost vnějších projevů šikany lze agresí na přímou a nepřímou, aktivní a pasivní, fyzickou a verbální.³³

³¹ ZVÍROTSKÝ, M, BENDL, S, RICHTEROVÁ, M.: *Příběh školní šikany : učebnice pro pedagogické pracovníky*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2021. s.66-6. ISBN 978-80-246-4825-5.

³² ŘÍČAN, P, JANOŠOVÁ, P.: *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. s.21-22. ISBN 978-80-247-2991-6.

³³ VÁGNEROVÁ, K.: *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. s.74-75. ISBN 978-80-7367-611-7

Tabulka 2: Druhy a formy šikany

Druhy a formy šikanování	Příklady projevů šikany
Fyzické – aktivní – přímé	Útočníci oběť kopou, škrtní, bijí, věší...
Fyzické – aktivní – nepřímé	„Kápo“ pošle „nohsledy“, aby oběť zbili, okradli, aby zničili či schovali její věci...
Fyzické – pasivní – přímé	Agresor například nedovolí oběti, aby si sedla do lavice. (Fyzicky jí brání v dosahování jejích cílů.)
Fyzické – pasivní – nepřímé	Agresor například odmítne oběť na její žádost pustit ze třídy na záchod. (Odmítne splnit její oprávněné požadavky.)
Verbální – aktivní – přímé	Nadává oběti, uráží ji, ponižuje a zesměšňuje.
Verbální – aktivní – nepřímé	Rozšiřuje o oběti pomluvy nebo svou agresi vůči ní vyjadřuje v kresbách, posměšných verších apod. (jde o tzv. symbolickou agresi)
Verbální – pasivní – přímé	Neodpovídá oběti na pozdrav či na otázky, ignoruje ji apod.
Verbální – pasivní – nepřímé	Spolužáci se nezastanou oběti, je-li nespravedlivě obviněna z něčeho, co způsobili její trýznitelé.

Zdroj: Vágnerová, 2009, s 74-75³⁴

³⁴ VÁGNEROVÁ, K.: *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. s.74-75. ISBN 978-80-7367-611-7.

3.3 Vývoj šikanování

Analýza vývojových stadií šikanování potvrzuje, že šikana není náhodným nebo jednorázovým chováním, ale postupným procesem, který se při pochybení či absenci adekvátního zásahu může v kolektivu normalizovat a dále prohlubovat. Z tohoto hlediska je klíčová role především pedagoga a dalších odborných pracovníků, kteří mohou v raných fázích vývoje šikany přispět k její účinné prevenci a eliminaci. Porozumění pojmu šikany, jejím formám, vývoji a důsledkům tak představuje nezbytný teoretický základ pro další zkoumání vztahů a klimatu ve školním prostředí.

3.3.1 Ostrakismus

Mezi první stadium šikany se řadí právě ostrakismus. Název pochází z řečtiny, *ostrakismos* doslova znamená „vypuzení střepinou“, jelikož přesně tak v Athénách hlasovali o vypovězení občana na několik let do vyhnanství. V psychologicko-sociálním významu se ale hovoří o stadiu šikany, kdy nedochází k fyzické agresi, ale k mírné primárně psychické formě násilí za účelem, aby se oběť cítila špatně a provinile. Tato oběť bývá zpravidla odmítána kolektivem, vnímána jako neoblíbená, neuznávaná a nemilovaná. Okolí na ni pohlíží odmítavě, zároveň dochází k pomlouvání a drobným vtipům na její účet.³⁵

Zanedbání počátečních projevů agrese, které jsou často mylně zaměňovány za nevinny žert, vytváří prostor pro jejich eskalaci. Bez včasného a rychlého zásahu se toto zdánlivě neškodné ubližování může rozvinout až do stadia tzv. dokonalé šikany.³⁶ Vágnerová také poukazuje na důležitost nestrannosti a profesionality pedagoga, který může nevědomě či vědomě přispět k dalšímu negativnímu vývoji šikany. Může za to například když je jiný žák povyšován či upřednostňován nad ostatní pedagogem. Dalším příkladem je opačný případ, kdy jsou žákovi častěji vytýkány jeho slabiny a neschopnost, což vede ke snížení jeho autority.

3.3.2 Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Toto stadium se v zásadě nijak speciálně neliší od prvního. Je to však zlomový okamžik, kdy se další vývoj odráží od morálních hodnot a vztahů kolektivu, kde se počáteční chování šikany odehrává. Bendl zdůrazňuje, že ke zakořenění násilí v jakékoliv

³⁵ BENDL, S.: *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). s.30. ISBN 80-86642-08-9.

³⁶ VÁGNEROVÁ, K.: *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. s.80. ISBN 978-80-7367-611-7.

podobě může dojít, zda jsou pokusy o šikanování trpěny a morální imunita skupiny je poškozena. Pokud má skupina žáků obecně negativní postoj k násilí a případnému ubližování nejen slabším, pak je možné, že tyto počáteční pokusy o šikanu neuspějí.

Prvotní psychický nátlak z předchozího vývojového stadia se stupňuje a to do (zatím mírné) fyzické agrese.³⁷ To může znamenat, že se oběť stává případným terčem, pro ventilování jakýchkoliv nepříjemných pocitů, stresem a událostí z nejen školního prostředí, ale i života agresorů.

3.3.3 Vytvoření jádra

Třetí stadium s sebou nese klíčový moment, kdy dochází již k cíleným a systematickým spolupracím. Vytváří se skupina agresorů neboli takzvané jádro. Tato již organizovanější skupina agresorů společně a vědomě šikanuje nejvhodnější oběti, to jsou nejslabší jedinci ve skupině, kteří jsou považováni za osvědčené osoby ostrakizování.

Hlavním příznakem může být i manipulace ostatních žáků, kdy se od nich vyžaduje falešná solidarita, aby se o problému šikany v kolektivu nikdo zvenčí nedozvěděl. Na to navazuje pokřivená morálka, ostatní žáci o problematice šikany vědí, ale nikdo nic neudělá v prospěch či neprospěch oběti. Začne se postupně projevovat hierarchie vlivu v kolektivu – pyramida šikanování, která rozděluje určité role a jejich důležitost. Na vrcholku jsou agresori či agresor, jejich pomocníci, přihlížející a na samotném spodním patře pyramidy oběť.³⁸

Přes všechny složitosti tohoto stadia, lze šikaně zamezit, pomocí dobře připraveného pedagoga a rychlé a bezpečné pomoci. Pokud k pomoci co nejdříve nedojde, i neúčastněný kolektiv začne přijímat normy skupiny agresorů a dochází k dalšímu stadiu.

3.3.4 Většina přijímá normy agresorů

Tlak skupiny vzrůstá, normy agresorů již byly přijaty a normalizovány ve skupině, staly se pro prostředí, kde se vyskytuje nemocné chování neboli „vir“ šikanování, naprosto normální. Pokud ve skupině není silná a morální podskupina, zde jde již šikana velmi složitě zastavit. Stává se z ní totiž jistá závislost, a to ze strany agresorů, ale oběti

³⁷ VÁGNEROVÁ, K.: *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. s.81. ISBN 978-80-7367-611-7.

³⁸ VÁGNEROVÁ, K.: *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. s.81-82. ISBN 978-80-7367-611-7.

taktéž, protože svou roli začne přijímat, a dokonce navenek mohou s agresory působit jako kamarádi. Role jsou rozděleny na takzvané „vůdce a sluhy“.

Třetí stadium vývoje šikanování je zásadní ve vytvoření jakési alternativní identity, toto je typické hlavně pro vůdce tedy hlavní agresory. Z přihlížejících žáků se vyvíjí aktivně podílející se tyrani, kteří začínají zažívat stejné uspokojení jako agresori hned od počátku. Výzvy a jiná opatření ze strany pedagogů ustupují do pozadí.³⁹

3.3.5 Totalita

V závěrečném stadiu se jedná o domnělou totalitu neboli dokonalou šikanu, kde se kolektiv rozlišuje do dvou základních skupin. Tyto dvě skupiny se dělí na takzvané agresory a ty co je poslouchají. Kolektiv přijal a v zásadě normalizoval násilí a šikanu jako normu a zavedené chování. Agresori staví oběti do role, kdy na nich využívají vše, ať už se jedná o jejich fyzické a psychické bytí nebo o materiální hodnoty, uplatňuje se pravidlo, vše, co patří oběti patří také agresorovi. To má však obrovský vliv na chování obětí. Nezávládnutelné osobní utrpení řeší útekem do nemoci, záškoláctvím, pokusem o sebevraždu, případně úplným psychickým zhroucením.⁴⁰

3.4 Následky a škody šikany

Samotný průběh šikany může být velmi nepříjemný až traumatizující. Tento fenomén má ale následky a vliv nejen na oběť, ale také na všechny účastníky šikany včetně skupiny a prostředí, kde se šikana nachází, a to v různé míře. Důsledky mohou účastníky velmi ovlivnit v každodenním fungování a jejich zotavování závisí na několika faktorech a individualitě každého z nich. Závažnost důsledků se zvyšuje s frekvencí, intenzitou a délkou trvání nemocného chování.

Nejvíce ohroženou skupinou v rámci šikanování jsou pochopitelně oběti. Zásadní hrozbou je ztráta sebevědomí a potíže, které lze zařadit do třídy posttraumatické stresové poruchy, jelikož šikana v oběti vyvolává silný sociální stres. Může docházet ke zvýšení depresivní nálady, sebevražedným myšlenkám, úzkostnosti, snížení imunity či poruchy spánku a spoustu dalším psychickým či somatickým důsledkům. Z fyzické stránky se

³⁹ BENDL, S.: *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). s.32. ISBN 80-86642-08-9.

⁴⁰ BENDL, S.: *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). s.32. ISBN 80-86642-08-9.

mohou objevit také modřiny po těle. Jako dalším projevem lze dojít ke zhoršení prospěchu a obecně ztrátě soustředěnosti a motivace ve výuce.

Na agresory se však důsledky vztahují taktéž. Na tuto skupinu se vztahuje nebezpečný vzorec chování, který si mohou přenést do budoucna. Jedná se o zafixování zkušenosti. Vzorec zejména vede k problémům v dospělosti, jelikož tyto jedinci mívají zpravidla častěji obtíže se zákonem a spácháním trestných činů.⁴¹

Charakterizovat lze čtyři hlavní destruktivní účinky. Tyto účinky platí pro celou skupinu postiženou nemocným chováním. Jak již bylo řečeno, šikana zapříčiňuje fyzickou a psychickou bolest, takto je také popisován první destruktivní účinek, který je těžko vysvětlitelný někomu, kdo nikdy nebyl na pozici oběti. V pokročilých stádiích při krutých formách dokáže ohrozit také život oběti. Při běžných formách šikany dochází ale zpravidla k dlouhodobému až trvalému poškození psychického a tělesného zdraví. Faktem však je, že také záleží na míře obranyschopnosti a odolnosti oběti.⁴²

Druhý destruktivní účinek se zabývá důsledky pro agresory, avšak lze říci že jde zcela o odlišné dopady než ty, které platí pro oběť. Jedná se o fixování antisociálních postojů u agresorů, kdy dochází k posílení deficitu mravního vývoje a protispoločenskému jednání, to vede k přípravě na život s trestnou činností.

Třetí destruktivní účinek se dotýká ostatních členů skupiny, u kterých dochází ke ztrátě iluzí o společnosti. V této skupině nepřímých účastníků šikany nastává jistá pochybnost ve spravedlivou společnost a ochranu ze stran autorit. Tento postoj skupiny vychází z předešlé zkušenosti šikany, kdy jsou hranice zákonných norem překračovány agresory, a to bez jakéhokoliv postihu pro agresory

Posledním čtvrtým destruktivním účinkem uvádí Kolář snížený efekt pedagogického působení u skupiny jako celku. Ve skupině s šikanózním chováním dochází ke ztrátě výchovné a vzdělávací funkce, kterou by měla mít každá jiná skupina ve školním prostředí. Z toho vychází, že vzdělávání je v rámci této skupiny vysoce neefektivní.

Lze konstatovat, že důsledky šikany mají závažnou a dlouhodobou povahu a nezasahují pouze samotné oběti, ale také agresory a širší sociální prostředí, ve kterém k

⁴¹ BENDL, S.: *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). s.33-39. ISBN 80-86642-08-9.

⁴² KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál, 1997. s. 67-68. ISBN 80-7178-123-1.

šikaně dochází. U obětí se negativní dopady projevují zejména v oblasti psychického zdraví, sebevědomí a sociálního fungování, přičemž v některých případech mohou přetrvávat až do dospělosti. Závažnost těchto důsledků je ovlivněna především intenzitou, frekvencí a délkou trvání šikanózního chování, stejně jako individuální odolností jednotlivce.

Důsledky šikany se ale významně promítají i do chování agresorů a celkového klimatu skupiny, kde dochází k narušení morálních hodnot, vztahů a výchovně-vzdělávací funkce školy. Antisociální postoje u agresorů může představovat riziko pro jejich další osobnostní vývoj a budoucí začlenění do společnosti, zatímco u ostatních členů kolektivu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí a důvěry v autority. Proto lze konstatovat, že následky a škody šikany mají komplexní charakter a jejich prevence a řešení vyžadují systematický, odborný a včasný přístup.

4 Charakteristika účastníků šikany

Aby bylo možné šikaně porozumět, je nezbytné analyzovat role, které v procesu šikany jednotliví účastníci zastávají. Každý, kdo se o šikanu zajímá, by samozřejmě očekával jako hlavní aktéry, agresory a oběti, kteří sem opravdu patří. Pravdou však je, že okruh účastníků šikany je mnohem širší, než by se na první pohled mohl zdát. Šikana není soubojem dvou jednotlivců, ale složitým onemocněním celé skupiny, kde každá osoba hraje svou specifickou roli v udržování či zastavení agresivního jednání.

Nesmíme opomenout na skupinu přihlížejících neboli třídního publika, která je nejpočetnější skupinou šikany. Pedagogové a rodiče také představují klíčové aktéry. A to primárně v procesu prevence a řešení šikany. Ačkoli nejsou přímými účastníky nežádoucího chování, jejich role může výrazně ovlivnit vztahy a chování ve skupině a celkový vývoj situace. Pochopení těchto rolí je nezbytné, protože bez zásahu do celého systému zůstává jakékoli řešení pouze povrchní.

4.1 Charakteristika agresora

Agresor jako jedinec či skupina jedinců realizují a aktivně se účastní šikany. Vůdce neboli ten, který ji začíná a zároveň ji vede, vlastní určité typické vlastnosti. Základním znakem agresora je fyzická zdatnost, obratnost a síla. To však nemusí být vždy pravidlem, jelikož i malý a slabý jedinec dokáže perfektně zrealizovat šikanu. V takových případech nastupuje vysoká inteligence, schopnost manipulace a schopnost ovládat druhé pomocí psychického nátlaku či sociální izolace. To je například typické pro šikanu mezi dívkami, kde dochází stále častěji k fyzické šikaně, která se připisuje spíše chlapcům.⁴³

Agresor příliš neoplývá empatií a city, to mu poté dovoluje zasáhnout do života oběti bez veškerých výčitek a pomyšlení nad následky svého chování. Jsou to dominantní, sebestředně a sobecky orientovaní jedinci, a jakýkoliv trest za jejich konání vnímají jako křivdu vůči jejich osobě. Za jejich jednáním stojí především kombinace silné touhy po moci a zjevné, i když nereflektované krutosti, kdy jim utrpení a ponížení oběti přináší pocit uspokojení. Tyto dva prvky jsou pro jejich psychologický profil naprosto klíčové. Často se kolem hlavního agresora formuje skupina „pomocníků“, kteří sami šikanu neinicíují, ale z obavy o vlastní postavení nebo z potřeby někam patřit se k útokům

⁴³ ŘÍČAN, P, JANOŠOVÁ, P.: *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. s.53-54. ISBN 978-80-247-2991-6.

aktivně připojují.⁴⁴ Šikana pro ně mnohdy může znamenat upevnění statusu nebo sociální role v rámci kolektivu.

4.2 Charakteristika obětí

Oběť je jedinec či skupina jedinců, kteří jsou terčem šikany, tedy oběti ubližování, zesměšňování či izolace. Často jsou vybíráni na základě nějaké odlišnosti, která je činí pro agresora slabými a zranitelnými, tedy tím pravým cílem. Typickými znaky odlišnosti mohou být nápadné vnější znaky, jako například brýle, obezita či tělesná slabost, rasová odlišnost – primárně barva pleti. Odlišnosti se především mohou prokázat jako rizikový faktor šikany, zvláště když je jedinec zařazen mezi kolektiv, kde tyto vnější nápadnosti mohou být netypické a velmi vzácné. Odlišnost však nemusí být vždy negativní, protože oběť se může stát i žák nadprůměrně nadaný, učiteli oblíbený nebo morálně zásadový.⁴⁵

Mezi typickou charakteristiku obětí patří nižší sebevědomí a obtíže v prosazování se. Dále také zvýšená citlivost nebo úzkostnost a v neposlední řadě osamělost či nedostatek sociální podpory a zastání. Být šikanován je možné prakticky za cokoliv, tedy agresor nemusí mít zvlášť výrazný důvod a při troše smůly se může stát obětí každý. Oběti lze rozdělit do čtyř skupin pod označením typologie obětí. První skupinou jsou oběti „slabé“ s tělesným a psychickým handicapem. Druhou jsou oběti „silné“ a nahodilé, tato skupina odkazuje na oběť, která nemá problém se bránit a učinit náhodné a překvapivé kroky. Agresora u tohoto typu paradoxně provokuje právě jejich odvaha, kterou se snaží zlomit. Předposlední skupinou jsou oběti „deviantní“ a nekonformní. Poslední skupinu lze vyobrazit jako šikanované žáky s životním scénářem oběti. U této skupiny se jedná o děti, které si vzorce chování oběti přinášejí například z rodinného prostředí nebo předchozích kolektivů.⁴⁶

4.3 Charakteristika dalších zúčastněných osob

Jak již bylo zmíněno, mezi účastníky šikany patří nejen oběť a agresor, ale také přihlížející publikum, rodiče a pedagog. Otázkou je, jakou roli hrají tyto další zúčastněné osoby či skupiny osob.

⁴⁴ KOLÁŘ, M.: *Bolest šikanování: cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s.85. ISBN 80-7178-513-X.

⁴⁵ ŘÍČAN, P, JANOŠOVÁ, P.: *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. s.58-59. ISBN 978-80-247-2991-6.

⁴⁶ KOLÁŘ, M.: *Bolest šikanování: cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s.89. ISBN 80-7178-513-X.

Přihlízející tvoří největší skupinu osob přítomných při šikaně. Jejich reakce zásadním způsobem ovlivňuje chování agresora i prožívání oběti. Agresoři užívají násilí částečně z důvodů, které byly uvedené v kapitole o agresorech, ale také proto, aby ukázali, co v nich je, jejich moc a sílu před kolektivem.

Přihlízející mají největší vliv hlavně při ostrakismu, tedy v počátku vzniku šikany, kdy je stále možné ubližování zabránit a oznámit. Dlouhodobé vystavení šikaně a všudypřítomný strach postupně deformují nastavení celého kolektivu. S přibývajícím časem pak jednotliví žáci podléhají tlaku okolí a začínají se přiklánět na stranu útočníků. Pokud kolektiv tento nový nepříjemný vliv přijme a přejde bez dalších následků, dojde k normalizaci a postoupení do dalšího stadia šikany.⁴⁷

Jako další z osob, které představují určitý význam a postavení v problematice šikany, jsou rodiče zúčastněných. Klíčové chování pro rodiče oběti, by mělo zahrnovat poskytnutí emocionální opory a navození pocitu bezpečí, spolupracovat a řešit situaci ve škole rychle a systematicky. V neposlední řadě posílit také sebevědomí a komunikační dovednost oběti. Ideální přístup rodiče agresora, by měl v první řadě obsahovat přijetí závažnosti situace a následně bezproblémová spolupráce se školou na situaci a změně chování dítěte. Zároveň by mělo dojít k nastavení hranic a rozvoji empatie a sociálních dovedností.

Osobnost pedagoga a samotný pedagog má také důležitý význam v souvislosti se šikanou. Pedagogické neprofesionální chování směřuje k usnadnění nastartování šikany či k jinému nevědomému jednání, které vede k prohloubení šikany. Příkladem může být nevhodné srovnávání žáků, ironizování slabších jedinců před třídou nebo ignorování drobných posměšků. „*Pedagog musí sám sobě rozumět a znát své možnosti. Jinak řečeno, potřebuje umět reflektovat sám sebe i svůj vztah k žákům.*“⁴⁸ Ti, kteří konzistentně nastavují hranice, zastávají otevřenou komunikaci a důsledně řeší problémy a nedělají rozdíly v kolektivu, vytvářejí prostředí, kde je výskyt šikany výrazně nižší. Naopak tolerance a podceňování prvních náznaků, může vést k rychlé a nepříjemné eskalaci.

⁴⁷ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P.: *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. s.64. ISBN 978-80-247-2991-6.

⁴⁸ KOLÁŘ, M.: *Bolest šikanování: cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s.91. ISBN 80-7178-513-X.

5 Předpoklady úspěšného řešení šikany

Úspěšnému řešení šikany předchází dlouhodobý proces, i přes to, že by se mohlo zdát, že jde pouze o jednorázový akt. Vyžaduje systematickosti, rychlosti a odbornosti v oblasti řešení tohoto nemocného chování. Důležitým faktorem je zde časová návaznost. Šikana není izolovaný incident, ale dynamický proces, který se v čase stupňuje a vyvíjí. V procesu řešení šikany často dochází k selhání, a to z důvodu nevhodného postupu či přístupu v rámci objasnění nebo také například podcenění přípravy. Běžnou chybou bývá snaha o okamžité vyřešení situace konfrontací agresora a oběti tváří v tvář, což v počátečních fázích vyšetřování může vést k traumatizaci oběti a posílení moci agresora.

5.1 Předpoklady úspěšného řešení šikany

Mezi základní předpoklady úspěšného řešení šikany patří několik provázaných aspektů, přičemž tím prvotním je ochota a morální odvaha pedagogů i vedení školy připustit možnost vzniku tohoto chování a problém nezlehčovat, ale naopak otevřeně přiznat. Tato otevřenost je klíčová, jelikož škola, která tvrdí, že v ní k problematice šikany nedochází, překvapivě vytváří prostor pro skryté formy násilí, které zůstávají neřešeny a nepotrestány. Takový postoj vede k větší připravenosti a umožňuje realizovat nezbytnou osvětu o podstatě, formách, příčinách, metodách prevence, ale i o případném řešení šikany.⁴⁹

Na znalost problematiky musí navazovat důvěra k pedagogům, podpořená jejich zdravou autoritou a kladným vztahem mezi nimi a žáky, jelikož právě ta je klíčem k ochotě okolí i samotných obětí incidenty včas oznámit. V rovině samotného řešení je pak nezbytná odborná kompetence, která zahrnuje schopnost rozlišit šikanu od běžných konfliktů, zvolit adekvátní strategii a bezodkladně zajistit bezpečnost oběti, aby nedocházelo k její další psychické či fyzické újmě. Úspěšná náprava však nemůže stát na izolovaném zásahu jedince, ale vyžaduje systematickou spolupráci celého sboru, oporu v jasně definovaném krizovém plánu a funkční komunikaci s rodiči i externími odborníky. Důležité je také zapojení školního poradenského pracoviště, které garantuje metodickou správnost kroků. Cílem nesmí být pouze represe agresora, ale celkové uzdravení vztahů v kolektivu a obnovení bezpečného klimatu.⁵⁰

⁴⁹ BENDL, S.: *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). s.78-81. ISBN 80-86642-08-9.

⁵⁰ BENDL, S.: *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). s.78-81. ISBN 80-86642-08-9.

Školní prostředí má pro řešení i prevenci šikany k dispozici také klíčový zdroj informací, jedná se o Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy aktualizovaný v roce 2016.⁵¹ Tento dokument funguje nejen jako komplexní průvodce, který pedagogům pomáhá získat přehled, ale pro školu závazným rámcem, který eliminuje často škodlivé pokusy o takzvanou domluvu mezi žáky tam, kde je již nutný odborný zásah. Pokyn nejenže jasně definuje šikanu a charakterizuje její projevy, ale zároveň pojednává o všech dalších souvisejících aspektech. Školám poskytuje konkrétní doporučení a rady k prevenci či případnému postupu při řešení. Důraz je kladen zejména na krizový plán školy, který by měl obsahovat jasný postup kroků, a to od prvotního podezření, přes šetření, až po ucelený přehled nápravných opatření a následné sledování situace. Dále pak jasně stanovuje, jaké postupy je třeba zvolit při řešení již existujících případů šikany.

5.2 Právní aspekty řešení šikany

Tato podkapitola je zaměřena na právní rámec, ve kterém se škola a účastníci různých forem šikany pohybují, v případě, kdy intenzita šikany přesáhne hranici školního řádu a stane se protiprávním jednáním. Šikana sama o sobě není ukotvena v českém právu jako samostatný trestný čin, ale její projevy a případné dopady naplňují skutkovou podstatu řady trestných činů a přestupků.⁵²

Školní řád je pro každou školu základní vnitřní normou, která vychází ze školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon). Školní řád jasně definuje práva a povinnosti žáků i školy a z hlediska šikany plní roli nástroje, který určuje hranice přípustného chování stanovuje výchovná opatření pro nápravu agresorů.⁵³

Právní systém pohlíží na šikanu jako na úmyslné jednání namířené proti jinému subjektu s cílem útočit primárně na jeho lidskou důstojnost a svobodu. Zejména u

⁵¹ Metodický_pokyn_2016.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. ©2013 [cit. 10.3.2026]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>

⁵² HAVELKA, L. *Příručka Šikana a právo* [online]. Praha, [2022], s.1 [cit. 10.3.2026]. Dostupné z: <https://databaze.opvvv.msmt.cz/vystup/4613>.

⁵³ Metodický_pokyn_2016.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. ©2013 [cit. 10.3.2026]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>

pokročilých stadií různých forem šikany dochází k páchání činů, které trestní zákoník postihuje velmi přísně.⁵⁴ Těchto činů je již celá řada a mezi ně lze řadit například:

- Vydírání: Násilné nucení k tomu, aby oběť konala, opominula či trpěla.
- Omezování osobní svobody: Časté projevy fyzické šikany, kde je oběť nucena k určitému jednání nebo je jí bráněno v pohybu.
- Pomluva: Zde se jedná o šíření lživých informací, které mohou vážně poškodit pověst oběti a způsobují jí utrpení.
- Nebezpečné vyhrožování: Zastrasování oběti fyzickým útokem, smrtí nebo poškozením majetku, a to i digitální cestou například agresivními zprávami, nadávkami či videi.
- Účast na sebevraždě: Extrémní důsledek dlouhodobého hrubého ponižování a pobízení oběti k fatálnímu činu.⁵⁵

Nutností je také shrnutí trestní odpovědnost, a to podle věku, jelikož při právním řešení šikany je rozhodujícím faktorem věková hranice agresora. Agresor musí splňovat podmínku věkové hranice 15 let, aby byl z hlediska právního rámce potrestán. Děti do 15 let jsou v České republice považovány za trestně nepostižitelné, to znamená, že nemohou být stíhány za své činy stejným způsobem jako dospělí. Pokud se dopustí činu, který by jinak byl trestným činem, řeší se to formou výchovných opatření, nikoliv standardním trestním řízením. Soud pro mládež může uložit podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, některá z dalších doporučení. Mezi ně se řadí například zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve střediscích výchovné péče, dohled probačního úředníka či ochrannou výchovu. Mladiství (15-18 let) nesou omezenou trestní odpovědnost. Jejich činy jsou označovány jako provinění a sazby jsou zpravidla poloviční oproti dospělým. Jejich odpovědnost je ale posuzována soudy pro mládež podle zákona č. 218/2003 Sb., s ohledem na rozumovou a mravní vyspělost osoby, proti níž se vede trestní řízení. Osoby,

⁵⁴ Metodický_pokyn_2016.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. ©2013 [cit. 10.3.2026]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>

⁵⁵ HAVELKA, L. *Příručka Šikana a právo* [online]. Praha, [2022], s.1 [cit. 10.3.2026]. Dostupné z: <https://databaze.opvvv.msmt.cz/vystup/4613>.

kteří naplnily skutkovou podstatu trestného činu po dovršení 18 let, přebírají plnou trestní odpovědnost a posuzují se běžným způsobem v trestním řízení.⁵⁶

Odpovědnost školy a pedagogů hrají v problematice šikany také klíčovou roli. Pokud k šikanóznímu jednání dochází v průběhu vyučování nebo má toto chování negativní dopady na vztahy v třídním kolektivu či klimatu školy, nese plnou odpovědnost škola. Pokud dojde k prokázání zanedbání ředitele či pedagoga, lze toto pochybení právně či pracovněprávně potrestat. V odůvodněných případech nese školské zařízení plnou odpovědnost za následky šikany, pokud k ní došlo v průběhu vyučování. Tato odpovědnost se dělí do několika rovin:

- Majetková škoda a újma na zdraví: Škola je povinna nahradit škodu vzniklou na osobních věcech žáka, ale také odškodnit újmu na fyzickém zdraví.
- Psychická újma: Právní nárok na odškodnění se vztahuje i na způsobené psychické trauma, které je přímým důsledkem šikanózního jednání.
- Sekundární škody vzniklé rodičům: Pokud závažnost šikany znemožní žákovi běžnou docházku do školy, přechází na školské zařízení povinnost kompenzovat finanční ztráty zákonných zástupců. Mezi tyto náklady lze řadit například: Ušlý zisk rodičů v důsledku uvolnění ze zaměstnání, výdaje na zajištění soukromého hlídání dítěte v době výuky.⁵⁷

⁵⁶ ČESKO. Policie České republiky. *Rodiče pozor! Šikana mezi dětmi je skryté nebezpečí!* [online]. Praha, [b.r.] [cit. 10.3.2026]. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>

⁵⁷ Metodický pokyn_2016.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. ©2013 [cit. 10.3.2026]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>

6 Prevence šikany

Prevence znamená předcházení nežádoucím jevům. Účinná prevence by měla být dlouhodobá, systematická a především komplexní. Nesmí se omezovat jen na jednorázové přednášky, které mají často pouze minimální dopad, ale musí být integrována do každodenního života školy. V oblasti šikanování se rozlišuje na prevenci specifickou, nespecifickou a prevenci primární, sekundární a někdy se dá mluvit i o prevenci terciární.

Nespecifická prevence se zaměřuje na obecnou podporu zdravého vývoje osobnosti žáka a kultivaci školního prostředí. Jejím hlavním cílem je posilování ochranných faktorů a rozvoj sociálních kompetencí, které dítěti pomohou čelit jakémukoliv rizikovému jevu. Sem lze řadit například volnočasové aktivity, sportovní kroužky nebo projekty zaměřené na kritické myšlení a empatii. Specifická prevence je naopak přímo zaměřena na konkrétní rizikové jevy. V tomto případě tedy šikanu a naukou o tom, jak se vůči tomuto nemocnému chování bránit.⁵⁸

Primární prevence se využívá v moment, kdy k šikaně nedochází. Jde zde o to informovat prostředí školy zejména tedy studenty či žáky v rámci preventivních aktivit. Mezi tyto aktivity patří například preventivní přednášky, prohlubování mezilidských vztahů ve školním ale i mimoškolním kolektivu, ale také budování pozitivních charakteristik jednotlivců. Postupy primární prevence učí žáky, jak se zachovat v dané situaci šikany, na koho se obrátit a jaké může mít šikana následky.

Sekundární prevence se využívá, když již k šikaně dojde. Znamená to tedy že sem řadíme například vyšetření šikany, pedagogická opatření, výchovná práce s agresory a spoustu dalšího. Hlavním cílem sekundární prevence v kontextu šikany je tedy primárně včasná identifikace rizikových faktorů a rychlá intervence v případech, kdy již k určitému nevhodnému chování dochází, nebo u skupin, které jsou k šikaně náchylnější.⁵⁹

V odborné literatuře z roku 2003 se lze dočíst, že se terciární prevence, rámci oblasti šikanování prakticky nevyužívá.⁶⁰ Od roku 2003 již ale došlo k vývoji terciární prevence a vývoji zkoumání v oblasti šikany. Lze tedy říci, že terciární prevence se v tuto

⁵⁸ DAŘÍLEK, P.: *Agrese a šikana u dětí a možnosti jejich zvládnutí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. s.53. ISBN 978-80-244-3758-3.

⁵⁹ BENDL, S.: *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). s.78. ISBN 80-86642-08-9.

⁶⁰ BENDL, S.: *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). s.78. ISBN 80-86642-08-9.

chvíli zaměřuje na nápravu následků již probíhající šikany. Jejím smyslem je zabránit recidivě a minimalizovat škody na duševním zdraví zúčastněných. Řadí se sem například práce s obětí i agresorem prostřednictvím školního psychologa či skrz jiné speciální pracoviště.

Prevence šikanování v prostředí školy také představuje vybudování ucelené ochrany dětí a dospívajících, která zahrnuje nejen předcházení tomuto jevu, ale i jeho včasnou detekci a řešení na všech úrovních vývoje. Účinná minimalizace šikany vyžaduje vytvoření pozitivního sociálního klimatu a zavedení speciálního programu, který dokáže onemocnění skupiny včas identifikovat. Podle metodických doporučení lze systém prevence rozdělit do tzv. sedmivrstevného modelu:

- Pedagogická komunita: Posilování imunity třídních skupin proti vzniku šikanózních vztahů.
- Specifické programy: Nástroje pro včasnou detekci a léčbu případného onemocnění vztahů.
- Odborné služby rezortu školství: Servis pedagogicko-psychologických poraden (PPP) a středisek výchovné péče (SVP) při řešení pokročilých stadií šikany.
- Spolupráce s externími odborníky: Součinnost s Policií ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) či dětskými psychiatry, zejména u brutálních forem šikany.
- Institucionální podpora a kontrola: Metodická pomoc ministerstva, krajských úřadů a kontrolní činnost České školní inspekce.
- Monitorování situace: Zapojení nevládních organizací (např. Nadace Naše dítě, Linka bezpečí), které zabezpečují ochranu práv dětí.

Samotný proces pomoci se opírá o tři základní kroky: diferenciální diagnostiku (odlišení šikany od např. škádlení), vnitřní diagnostiku (určení stadia a formy) a následnou volbu vhodného scénáře léčby. Pro školy je klíčové rozlišit situace, které

zvládnou řešit vlastními silami (např. počáteční stadia), od situací vyžadujících pomoc zvenčí (pokročilá či komplikovaná šikana).⁶¹

K prevenci lze také zařadit znalost externích organizací a využívání poradenských služeb, o kterých by se ve školním prostředí a primárně mezi žáky mělo otevřeně mluvit ať již při preventivních programech nebo jako běžnou součástí výuky. Otevřenost v rámci tématu nejen normalizuje problém a bourá stud, ale zároveň ukazuje žákům konkrétní cesty, kam se obrátit a říct si o pomoc. Škola by měla aktivně propagovat kontakty na odborníky tak, aby je žáci měli stále na očích a to například na nástěnkách nebo webových stránkách školy.

Základním pilířem distanční prevence jsou linky důvěry, z nichž nejvýznamnější v České republice je Linka bezpečí, kdy webové stránky poskytují informace o dostupné krizové pomoci dětem a mladým lidem, včetně telefonické a online podpory. Nabízejí také základní přehled problémových situací a možností odborné pomoci.⁶² Vedle Linky bezpečí je užitečné zmínit i projekt Nenech to být, který slouží jako anonymní online schránka důvěry pro školy, čímž snižuje strach z nahlášení incidentu.⁶³

⁶¹ Metodický_pokyn_2016.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. ©2013 [cit. 10.3.2026]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>.

⁶² LINKA BEZPEČÍ, z. s. Linka bezpečí [online]. [b. m.]: Linka bezpečí, [b. r.] [cit. 2026-02-13]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz>.

⁶³ ŠANCE DĚTEM. *Projekt Nenech to být: Boj proti šikaně od studentů pro studenty*. Šance dětem [online]. Praha: Nadace Sirius, ©2011–2026 [cit. 2026-02-17]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/projekt-nenech-byt-boj-proti-sikane-od-studentu-pro-studenty>.

7 Empirická část

Cílem bakalářské práce je posoudit míru výskytu šikany na vybrané střední škole v Kraji Vysočina (Gymnázium a Střední odborná škola v Telči), zhodnotit stávající preventivní a represivní opatření z hlediska bezpečnostně-právního rámce a navrhnout efektivní postupy k zajištění ochrany žáků a právního řešení případů šikany ve školním prostředí. Pro tuto bakalářskou práci byla vybrána metoda dotazníkového šetření, tedy kvantitativní výzkum, který spočívá ve sběru dat a odpovědí od respondentů.

Dotazníky byly rozeslány ve spolupráci s vybranou střední školou v Kraji Vysočina, respondentům, tedy žákům. Vybráno bylo Gymnázium Otokara Březiny a Střední odborná škola v Telči. Tato střední škola byla vybrána na základě autorčina předchozího studia a dobré pověsti, která se během jejího působení na škole potvrdila. Dotazník cílil primárně otázkami na bezpečnost ve školním prostředí a pocit žáků ohledně problematiky šikany a její prevence.

Dotazník byl vytvořen a sestaven autorkou a poté zpracován pomocí Microsoft Forms a zároveň školou ošetřen rozdáním jednorázových kódů, za účelem co nejvíce relevantního výsledku odpovědí, tedy aby došlo pouze k jedinému vyplnění dotazníku každým žákem. V dotazníku je obsaženo 19 otázek, které se zaměřují na zjištění reálných informací, které vedou k naplnění cíle bakalářské práce. Osloveno bylo 504 žáků vybrané střední školy, návratnost dotazníku byla 78,37 %, dohromady se tedy podařilo získat 395 odpovědí.

7.1 Použité výzkumné metody

Pro vlastní výzkum k této práci byla zvolena výzkumná metoda kvantitativního dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření představuje jednu z nejčastěji využívaných metod kvantitativního výzkumu, jejímž cílem je systematický sběr dat díky předem připraveným a pečlivě formulovaným otázkám od většího počtu respondentů. Tato metoda umožňuje efektivně získat informace o názorech, postojích či zkušenostech zkoumaného souboru a následně je statisticky zpracovat a vyhodnotit. Výhodou dotazníkového šetření je především jeho časová a organizační nenáročnost, anonymita

respondentů a možnost oslovit široké či naopak pouze vybrané spektrum účastníků výzkumu.⁶⁴

Pro účely této bakalářské práce byl zvolen strukturovaný dotazník, který obsahoval uzavřené i polouzavřené otázky a zároveň otázky s možností výběru více odpovědí. Uzavřené otázky umožnily jednoznačné vyhodnocení odpovědí, zatímco polouzavřené otázky poskytly respondentům neboli žákům prostor pro doplnění vlastního názoru. Dotazník byl sestaven tak, aby otázky byly srozumitelné, jednoznačné a logicky uspořádané, čímž se minimalizovalo riziko zkrácení odpovědí. Pro účely ověření hypotéz slouží pouze vybrané otázky, další otázky, které nesloužily k přímému ověření hypotéz, mohou přispět k porozumění zkoumané problematiky daného výzkumu a zároveň jako zpětná vazba pro vybranou střední školu.

Pro dotazníkové šetření byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

- Jaký studijní obor navštěvujete?
- Jaké je Vaše pohlaví?
- Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči jiné osobě v areálu školy (ve třídě, na chodbách, v jídelně)?
- Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči jiné osobě mimo areál školy (zastávka autobusu, park u školy)?
- Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči sobě v areálu školy (ve třídě, na chodbách, v jídelně)?
- Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči sobě mimo areál školy (zastávka autobusu, park u školy)?
- Na kterých místech ve škole by mohlo pravděpodobně docházet k šikaně?
- Pokud se na škole šikana objevuje, o jakou formu se jedná nejčastěji?
- Jak často k těmto projevům dochází?
- Jak byste zhodnotil(a) celkové vztahy ve Vaší třídě?
- Vybavujete si, že by ve Vaší škole proběhla přednáška nebo program zaměřený na prevenci šikany?
- Víte přesně, za kým ze zaměstnanců školy máte jít, pokud byste potřeboval(a) nahlásit šikanu?

⁶⁴CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2016. s.158. ISBN 978-80-247-5326-3.

- Máte důvěru v to, že by škola Váš podnět řešila důvěrně a spravedlivě a situaci skutečně vyřešila?
- Znáte další možnosti pomoci mimo školu jako je například Linka bezpečí?
- Pokud jste byl(a) svědkem šikany, co jste udělal(a)?
- Jsou podle Vás tresty a opatření za šikanu ve školním řádu nastaveny dostatečně přísně a spravedlivě?
- Všimají si podle Vás učitelé náznaků šikany (např. osamocenosť žáka, posměšky) již v jejich počátku?
- Pokud dochází ke kyberšikaně (např. přes sociální sítě), řeší tyto případy škola, i když k nim dochází mimo vyučování?
- Co by podle Vašeho názoru nejvíce pomohlo ke zlepšení pocitu bezpečí na vaší škole?

Pro dotazníkové šetření byl určen okruh hypotéz (H1, H2, H3), který se pouze předpokládá, jejich tvrzení lze potvrdit, ale zároveň i vyvrátit na základě získaných dat:

- **H1:** Míra výskytu šikany se liší v závislosti na studijním oboru.
- **H2:** Více než 30 % žáků, se setkala se šikanou přímo vůči sobě.
- **H3:** Nejčastěji se vyskytující formou rizikového chování na škole je kyberšikana.

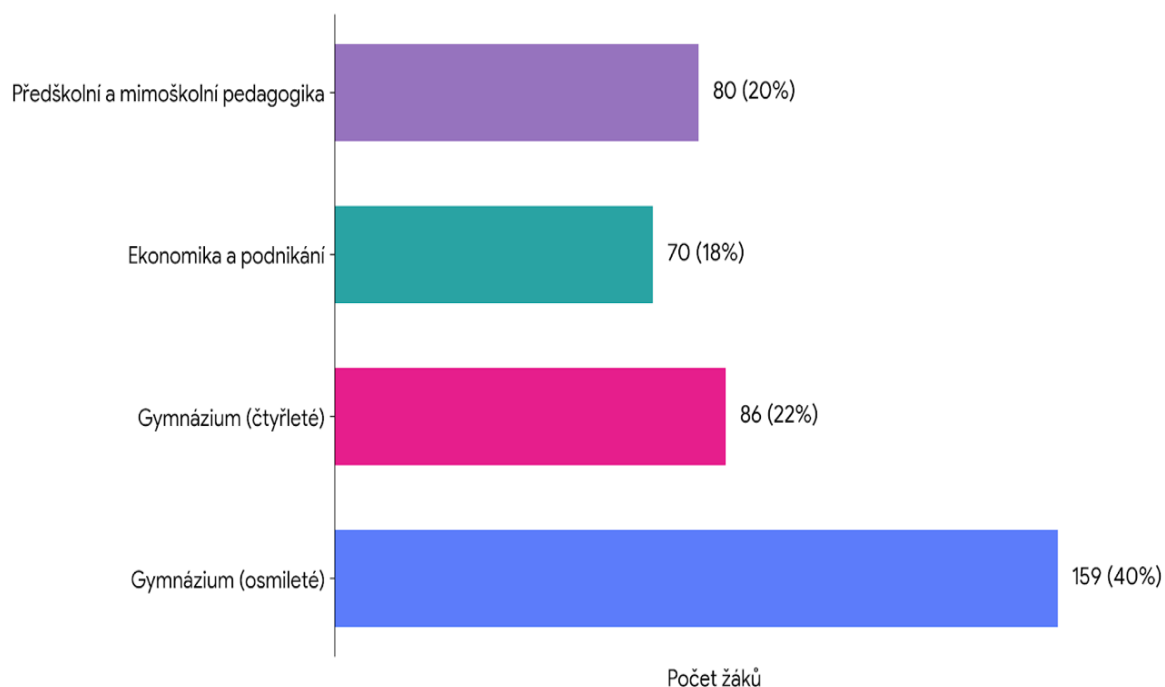
7.2 Dotazníkové šetření a interpretace výsledků

Pro účely sběru empirických dat v rámci této bakalářské práce byla zvolena metoda kvantitativního dotazníkového šetření. Výzkum byl realizován mezi žáky Gymnázia a Střední odborné školy v Telči. Dotazník zahrnoval 19 otázek, kdy většina otázek byla uzavřená, některé polouzavřené a závěrečná otázka otevřená. Byl vytvořen a následně administrován prostřednictvím platformy Microsoft Forms po předchozí konzultaci s vedením školy. Celkem bylo získáno 395 vyplněných dotazníků.

Otázka číslo 1: Jaký studijní obor navštěvujete?

Otázka číslo 1 byla položena formou uzavřených odpovědí. Respondenti volí odpověď ze čtyř možných odpovědí. Cíl této otázky bylo zjistit, jaký obor respondenti navštěvují. Mezi možnostmi odpovědí se nacházely obory Gymnázium (osmileté), Gymnázium (čtyřleté), Ekonomika a podnikání, Předškolní a mimoškolní pedagogika.

Graf č. 1 Jaký studijní obor navštěvujete

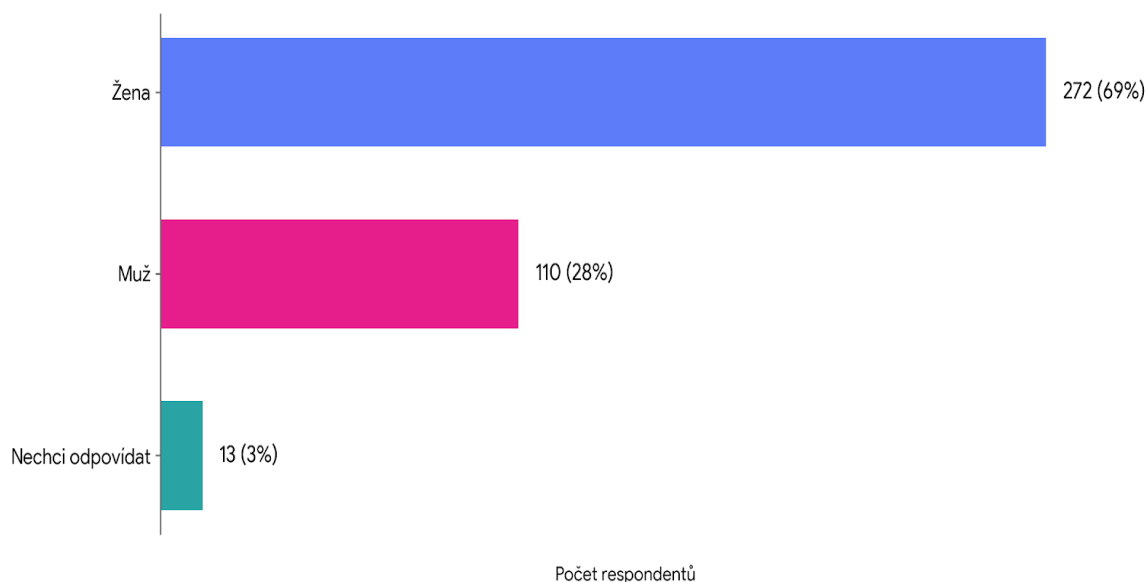
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.1: Cílem této otázky bylo zjistit, jaký obor respondenti navštěvují. Nejpočetnější zastoupení má Gymnázium (osmileté) 40 % (159), poté Gymnázium (čtyřleté), které navštěvuje 22 % (86) žáků, obor Předškolní a mimoškolní pedagogika, kterou navštěvuje 20 % (80) žáků a nejmenší zastoupení v rámci dotazníků jsou žáci oboru Ekonomika a podnikání, kde tento obor navštěvuje 18 % (70) žáků.

Otázka číslo 2: Jaké je Vaše pohlaví?

Otázka číslo dva byla položena formou uzavřených odpovědí, kdy respondenti volí ze tří možných odpovědí, kdy mimo odpověď žena a muž, se ve výčtu odpovědí nachází také možnost nechci odpovídat, a to především z důvodu zachování etiky výzkumu a principu dobrovolnosti. Tímto způsobem bylo zajištěno, že respondenti nebudou nuceni sdělovat údaje, které mohou vnímat jako citlivé, což zvyšuje ochotu k dokončení celého dotazníku. Cílem této otázky bylo zjistit, jakého jsou respondenti pohlaví.

Graf č. 2 Jaké je Vaše pohlaví

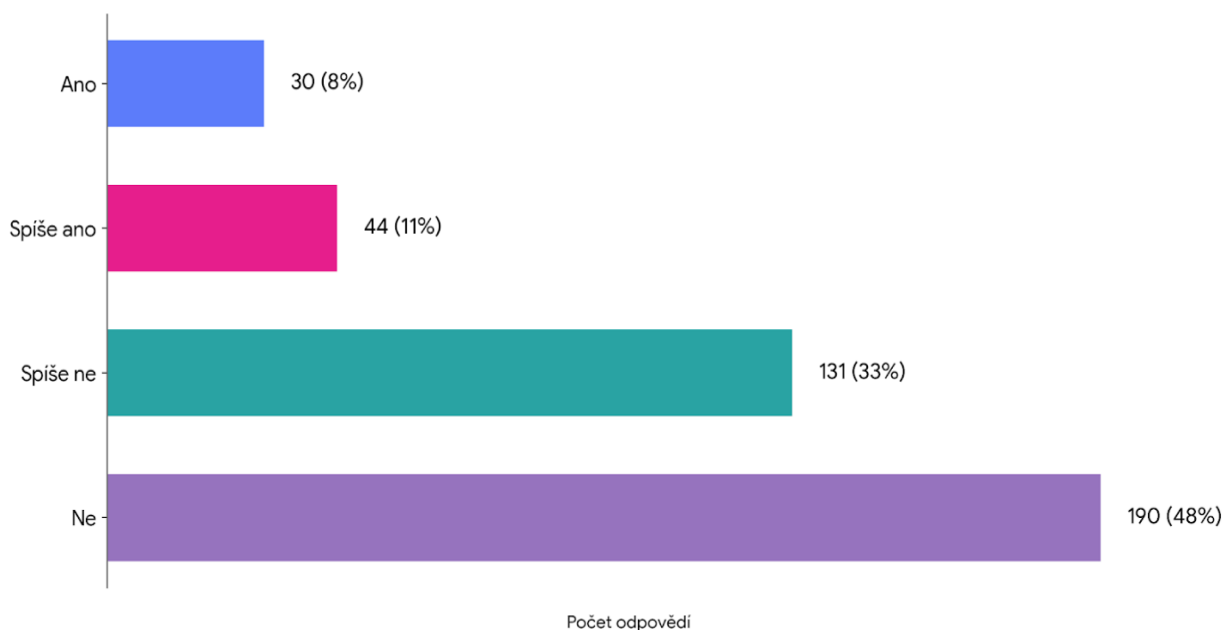
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č. 2: Cílem otázky bylo zjistit, jakého jsou respondenti pohlaví. V rámci tohoto dotazníku převažují primárně ženy se 69 % (272), odpověď muž zvolilo 28 % (110) žáků a variantu nechci odpovídat zvolila 3 % (13) žáků, u nichž lze předpokládat snahu o vyšší míru diskrétnosti.

Otázka číslo 3: Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči jiné osobě v areálu školy (ve třídě, na chodbách, v jídelně)?

Otázka číslo tři byla položena formou uzavřených odpovědí, cílem otázky bylo zjistit, zda se respondenti setkali se šikanou vůči jiné osobě v areálu školy.

Graf č.3 Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči jiné osobě v areálu školy

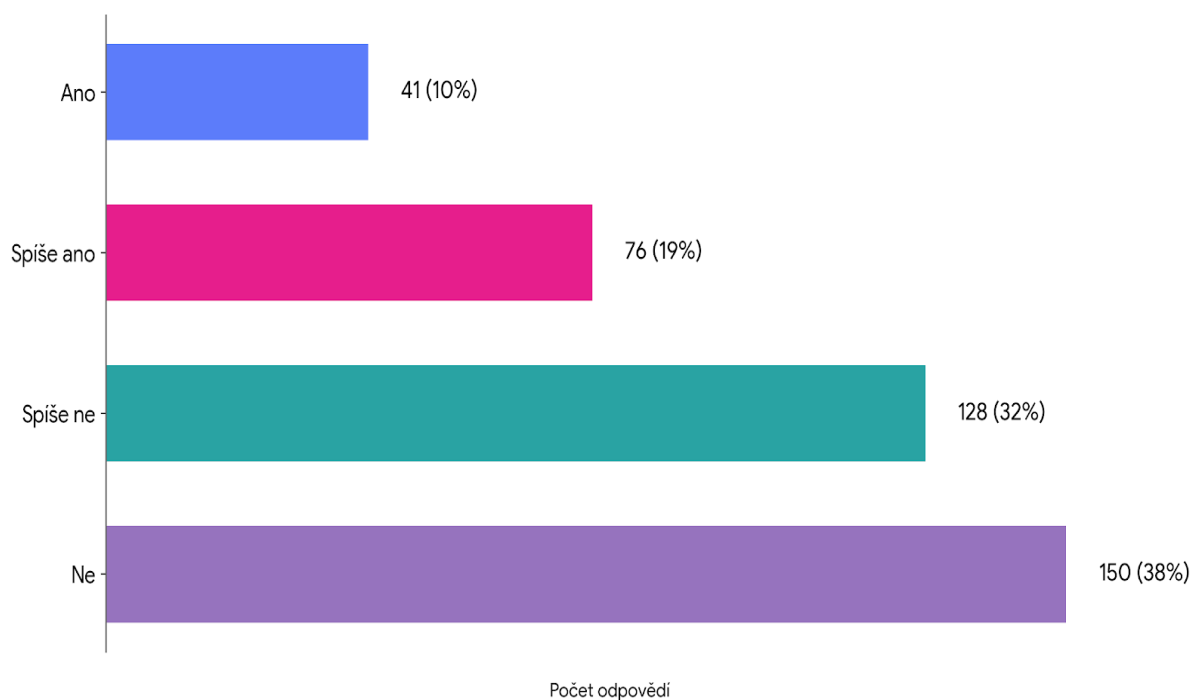
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.3: Cílem otázky bylo zjistit, zda se respondenti setkali s projevy šikany vůči jiné osobě v areálu školy. Graf znázorňuje že s projevy šikany vůči jiné osobě v areálu školy se setkalo a zvolilo odpověď ano 8 % (30), odpověď spíše ano zvolilo 11 % (44). S projevy šikany se nesetkalo a zvolilo odpověď spíše ne 33 % (131) a ne 48 % (190), tento výsledek může poukazovat na vzorný dozor ze strany pedagogů a spíše bezpečné prostředí areálu školy.

Otázka číslo 4: Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči jiné osobě mimo areál školy (zastávka autobusu, park u školy)?

Tato otázka byla položena formou uzavřených odpovědí a jejímž cílem bylo, zda se respondenti setkali se šikanou vůči jiné osobě mimo areál školy.

Graf č.4 Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči jiné osobě mimo areál školy

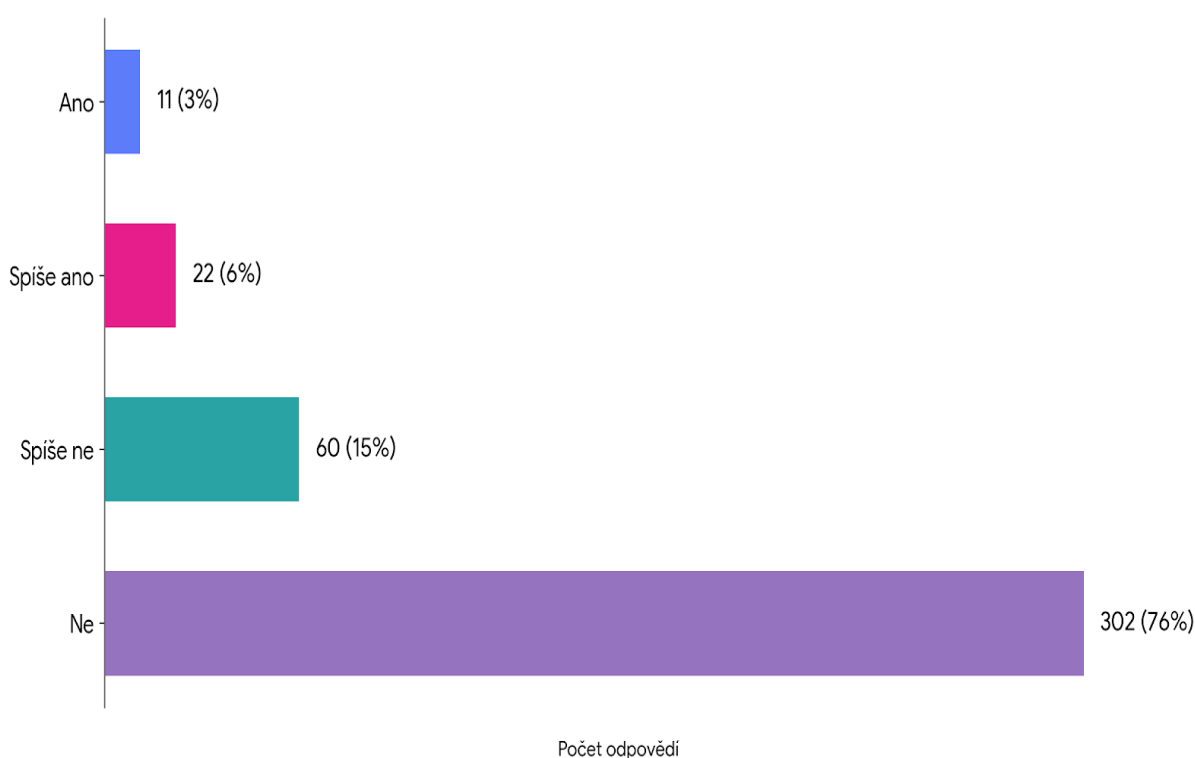
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.4: Cílem této otázky bylo zjistit, zda se respondenti setkali s projevy šikany vůči jiné osobě mimo areál školy. Graf znázorňuje odpovědi respondentů, kdy 10 % (41) odpovědělo ano, 19 % (76) odpovědělo spíše ano, 32 % (128) odpovědělo spíše ne a odpověď ne označilo 38 % (150). Oproti předchozí otázce, kde se svědkem šikany v areálu školy stalo dohromady 19 % (součet odpovědí ano a spíše ano), mimo areál školy je to 29 %. Lze říci, že mimo areál školy dochází k mírnému nárůstu potenciální hrozby šikany a je možné předpokládat, že agresori necítí takový tlak a pocit odhalení, jako tomu je v areálu školy s pedagogickým dozorem.

Otázka číslo 5: Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči sobě v areálu školy (ve třídě, na chodbách, v jídelně)?

Pátá otázka byla položena formou uzavřených odpovědí. Tato otázka byla položena obdobně, jako otázka číslo tři. V tomto případě se však zaměřovala přímo na osobní zkušenost respondenta se šikanou v areálu školy. Cílem zařazení těchto obsahově blízkých otázek bylo odlišit přímou osobní zkušenost respondenta v areálu školy se šikanou od jeho role jakožto svědka těchto incidentů.

Graf č.5 Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči sobě v areálu školy

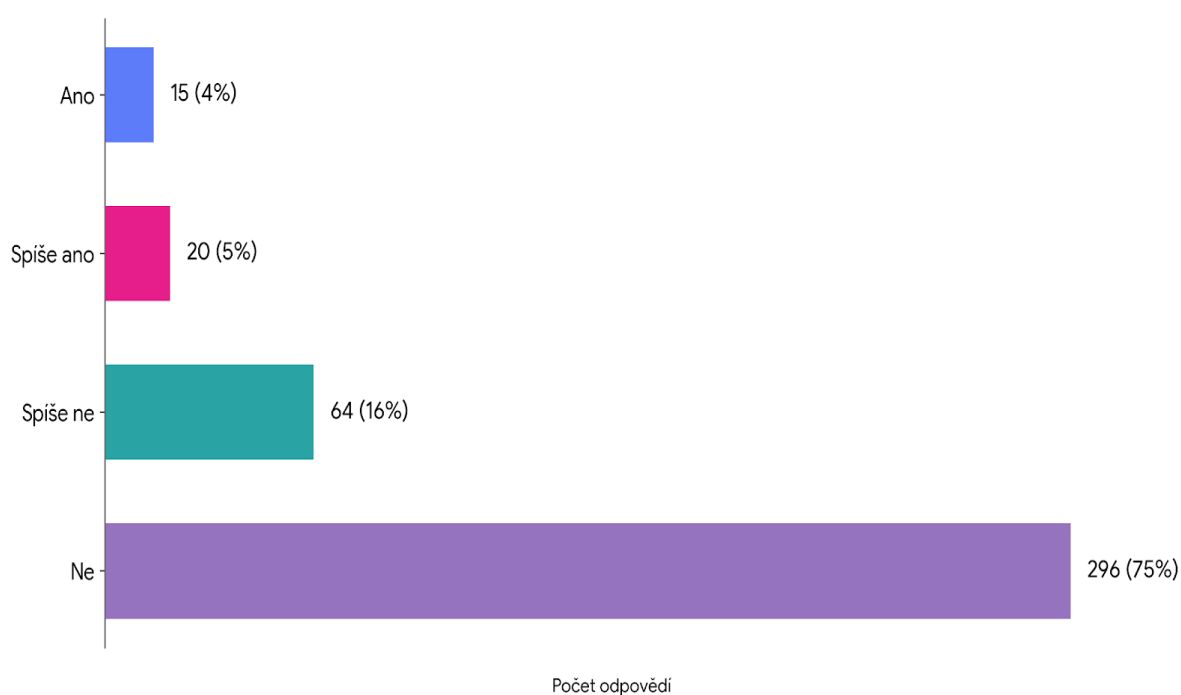
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.5: Otázka číslo pět kladla za cíl zjistit, zda se respondenti osobně setkali s projevy šikany v areálu školy. Drtivá většina žáků (91 %) uvedla, že se s šikanou vůči své osobě nesetkala (spíše ne 15 % (60), ne 76 % (302)), což indikuje celkově bezpečné školní klima. Interpretace výsledků však nesmí opomenout zbývajících 9 % (ano 3 % (11), spíše ano 6 % (22)), kteří zkušenost potvrdili. I přes nízké procentuální zastoupení se jedná o nezanedbatelnou skupinu, která potvrzuje přítomnost šikany v objektu školy. Tento nálezný je klíčový pro nastavení dalších preventivních opatření, i když celkový dojem z bezpečnosti areálu zůstává pozitivní.

Otázka číslo 6: Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči sobě mimo areál školy (zastávka autobusu, park u školy)?

Otázka číslo šest byla položena formou uzavřených odpovědí. I tato otázka byla položena obdobně, jako otázka číslo čtyři. Cílem této otázky bylo zjistit, zda se přímo dotazovaný respondent setkal s projevy šikany vůči sobě mimo areál školy. Zařazením těchto obsahově blízkých otázek, došlo k odlišení přímé osobní zkušenosti respondenta v mimoškolním prostředí se šikanou od jeho role jakožto svědka těchto incidentů.

Graf č.6 Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči sobě mimo areál školy

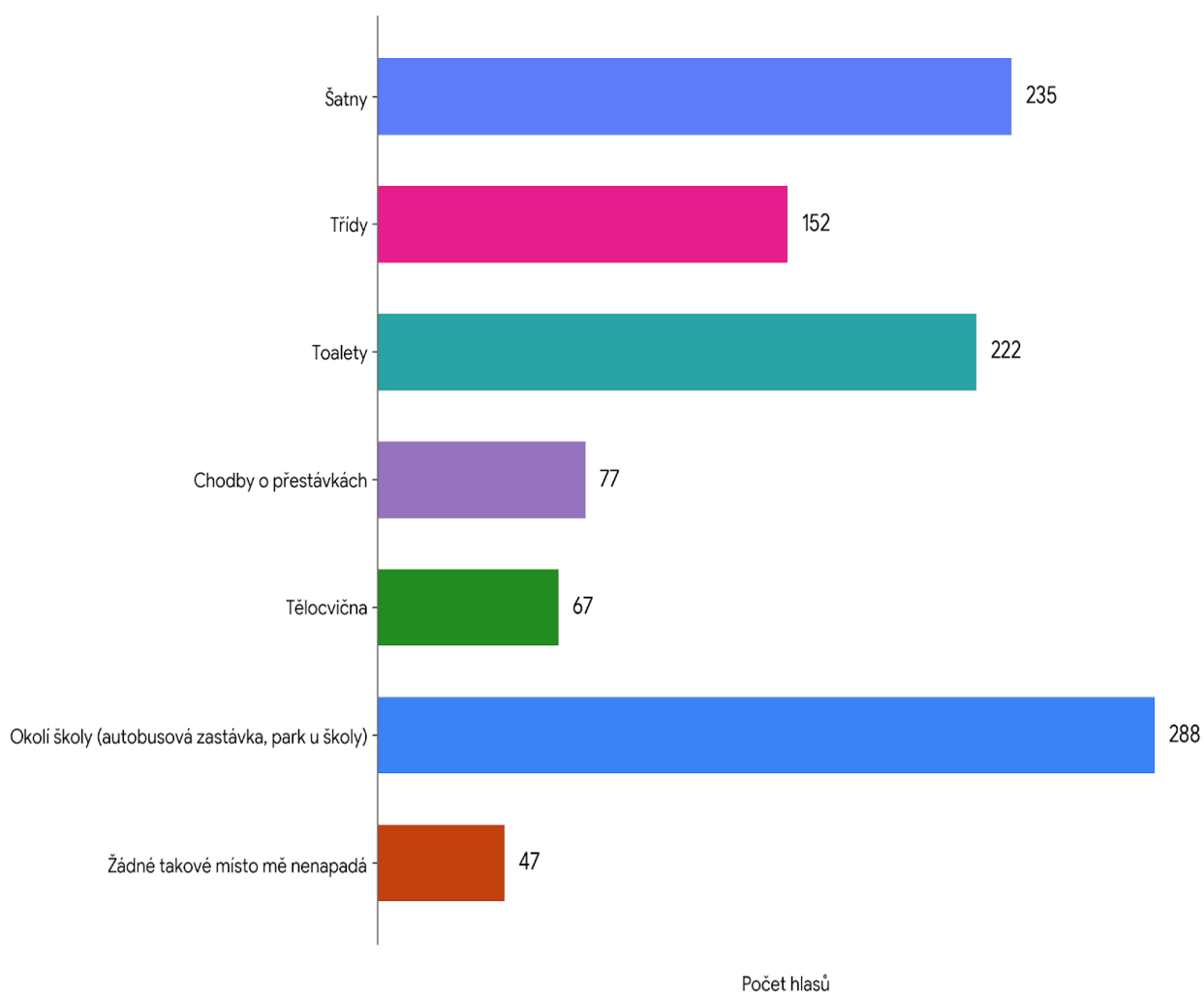
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.6: Cílem této otázky bylo zjistit, zda se přímo dotazovaný respondent setkal s projevy šikany vůči sobě mimo areál školy. Odpověď ano označila 4 % (15), spíše ano označilo 5 % (20), spíše ne 16 % (64) a ne 75 % (296). Překvapivé v rámci výsledných odpovědí zde může být, že stejně jako u předchozí otázky, se šikanou přímo vůči sobě se setkalo 9 % žáků ale tentokrát v prostředí mimo areál školy.

Otázka číslo 7: Na kterých místech ve škole by mohlo pravděpodobně docházet k šikaně?

Otázka číslo sedm byla položena formou uzavřených odpovědí s možností výběru více odpovědí. Graf znázorňuje, na kterých místech ve škole by mohlo pravděpodobně docházet k šikaně podle názoru respondentů.

Graf č.7 Na kterých místech ve škole by mohlo pravděpodobně docházet k šikaně

Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

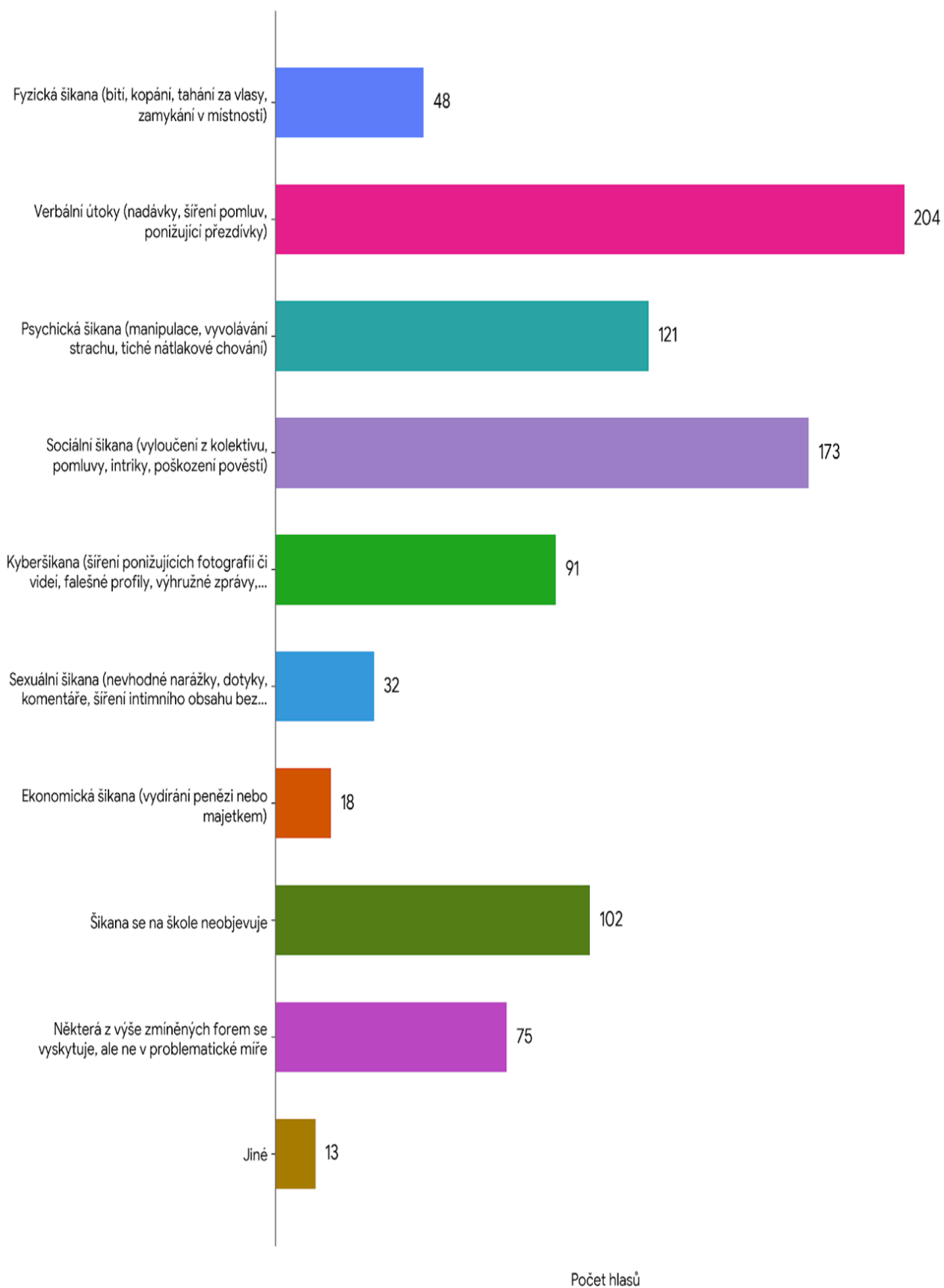
Vyhodnocení otázky č.7: Cílem této otázky bylo zmapovat, pokud by k šikaně docházelo, na kterých místech by to pravděpodobně bylo. U této otázky bylo možné označit více odpovědí, z toho vyplývá, že dohromady bylo 1088 odpovědí od 395 respondentů. Jako nejproblematictější a nejpravděpodobnější místo bylo označeno okolí školy 26,47 % (288), z toho vymůže vyplývat, že dozor zde není tak silný a agresori nabývají pocitu nepostihnutelnosti. Poté šatny 21,60 % (235), kde při vyšší koncentraci žáků lze přehlédnout varovných signálů. Toalety 20,40 % (222), kde pravděpodobně

nedochází k pravidelné kontrole z důvodu většího pocitu soukromí žáků. Třídy 13,97 % (152), chodby o přestávkách 7,08 % (77), tělocvična 6,16 % (67). Nejméně početnou odpovědí byla varianta „žádné takové místo mě nenapadá“ 4,32 % (47). Skutečnost, že tuto možnost zvolilo minimum žáků, potvrzuje, že respondenti mají o areálu školy jasnou představu a dokážou se k jeho bezpečnosti vyjádřit zcela konkrétně.

Otázka číslo 8: Pokud se na škole šikana objevuje, o jakou formu se jedná nejčastěji?

Osmá otázka dotazníku byla sestavena, jako polouzavřená s možností výběru více odpovědí. Jejím cílem bylo identifikovat konkrétní formy šikany, se kterými se respondenti setkávají. Škála nabízených variant zahrnovala jak specifické projevy formy šikany, tak i možnosti negující výskyt šikany (například její úplnou absenci či výskyt v neproblematické míře). Pro zajištění úplnosti dat byla doplněna také otevřená varianta, která respondentům umožnila specifikovat jiné, v seznamu neuvedené formy šikany či další poznatky.

Graf č.8 Pokud se na škole šikana objevuje, o jakou formu se jedná nejčastěji

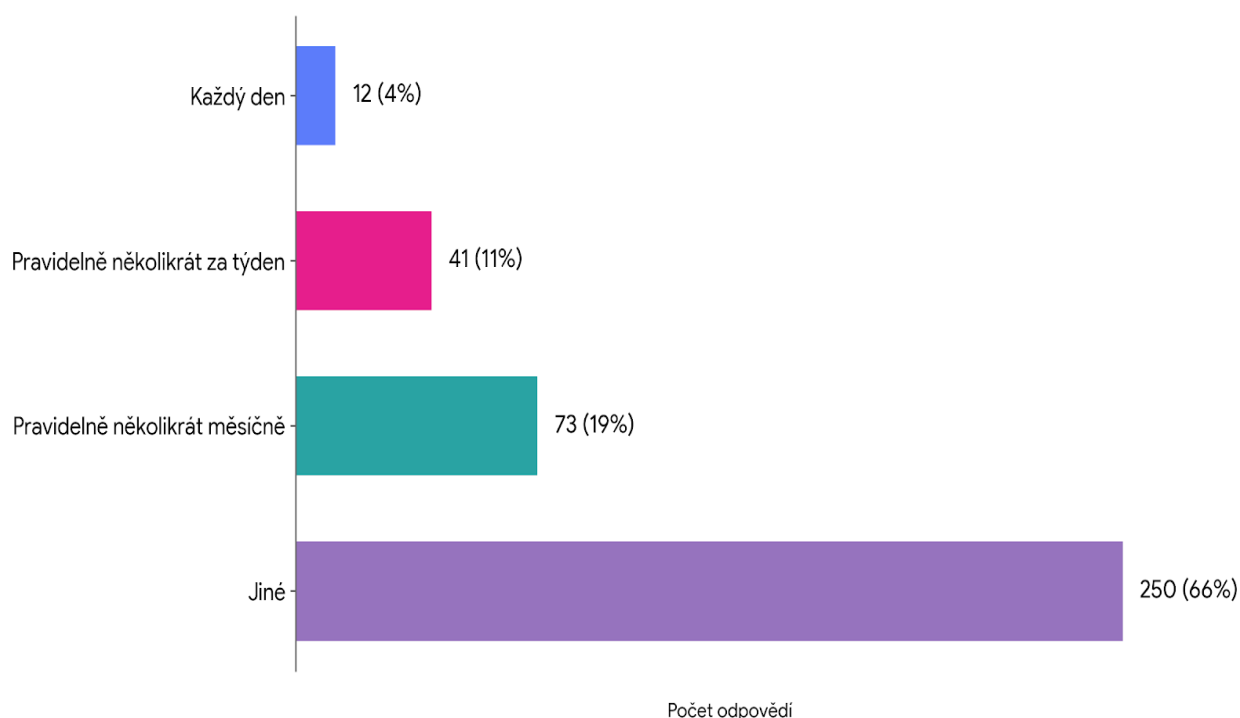
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.8: Otázka číslo osm se zabývala výzkumem forem šikany, které se mohou na škole objevovat. Odpovědi mohli respondenti zvolit více a dohromady je na tuto otázku 877 odpovědí od 395 respondentů. Součástí této otázky byla také otevřená otázka jiné, kam žáci mohli psát další jiné formy či poznatky. Ve výsledném souhrnu tuto odpověď jiné zvolilo 1,48 % (13) respondentů, kteří odpověděli, že žádná z forem se na škole nevyskytuje nebo se k této otázce nevyjádřili. Odpověď šikana se na škole neobjevuje byla zvolena 11,63 % (102) a odpověď vyskytuje se, ale ne v problematice míře 8,55 % (75). Nejproblematičtější formou se staly verbální útoky, které zvolilo 23,26 % (204) respondentů a dále sociální šikana 19,73 % (173), psychická šikana 13,80 % (121), kyberšikana 10,38 % (91), fyzická šikana 5,47 % (48), sexuální šikana 3,65 % (32), ekonomická šikana 2,05 % (18). V rámci výsledných odpovědí, může být překvapující, že nejproblematičtější formou se staly verbální útoky a sociální šikana oproti například kyberšikaně, která by se mohla v této internetové době znát jako primární a vzestupná forma.

Otázka číslo 9: Jak často k těmto projevům dochází?

Tato otázka číslo devět měla za cíl zjistit, jak často k projevům šikany dochází. Navazuje na předchozí zjištění a klade si za cíl určit frekvenci výskytu zmíněných projevů. Frekvence je nezbytná pro objektivní vyhodnocení situace, jelikož umožňuje rozlišení mezi náhodnými konflikty a opakovanými projevy. Otázka byla sestavena jako polouzavřená a nabízí možnost jiné, za účelem vlastní frekvence či poznatků.

Graf č.9 Jak často k těmto projevům dochází

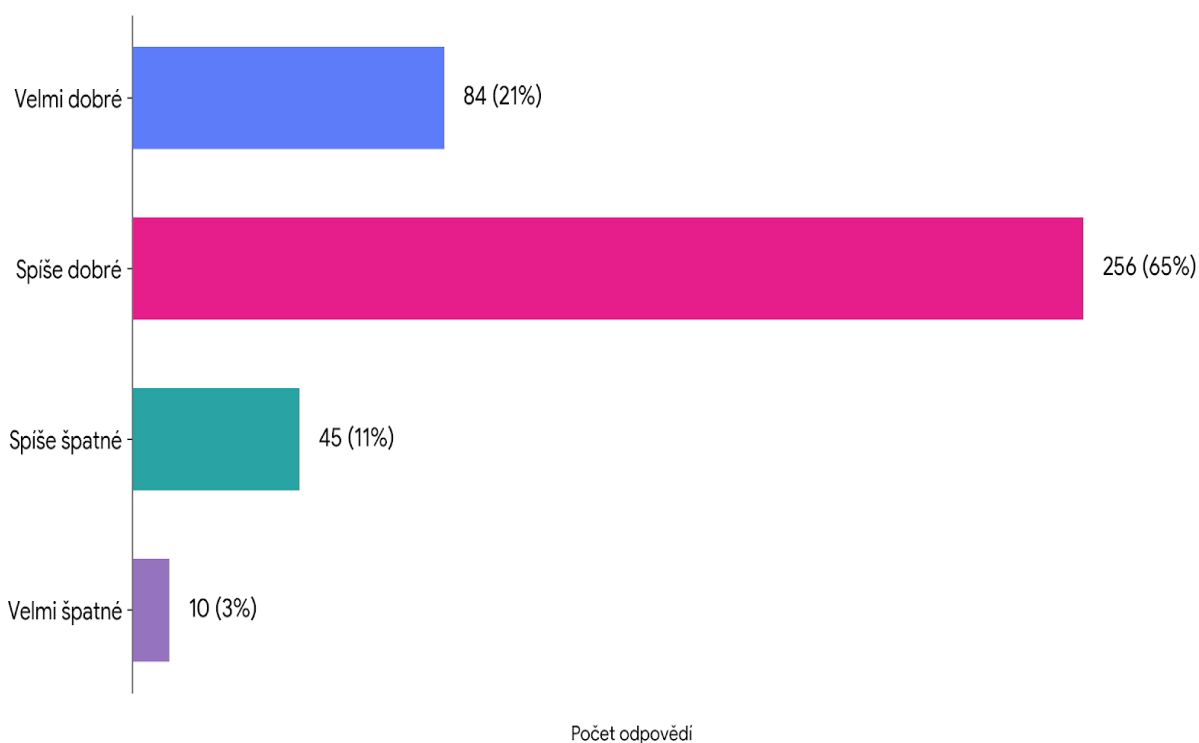
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.9: Tato otázka nesla za cíl odhalit frekvenci problematických jevů šikany. Odpověď každý den zvolila 4 % (12), pravidelně několikrát za týden 11 % (41), pravidelně několikrát měsíčně 19 % (73). Odpověď jiné zvolilo 66 % (250) respondentů, kteří se z větší části vyjádřili, že se projevy neodehrávají a vyjádření menší části znělo méně pravidelně či velmi málo. Žáci, kteří zvolili tuto možnost, se pravidelně se šikanou nesetkávají, a to naznačuje nižší výskyt šikany.

Otázka číslo 10: Jak byste zhodnotil(a) celkové vztahy ve Vaší třídě?

Otázka číslo deset se zabývala hodnocením vztahů ve třídě respondenta. Otázka byla položena formou uzavřených odpovědí a za cíl si primárně kladla zjistit vnímání vztahů v kolektivu, jelikož problematické jevy, jako je šikana, jsou úzce provázány s nízkou soudržností a negativní atmosférou ve skupině.

Graf č. 10 Jak byste zhodnotil(a) celkové vztahy ve Vaší třídě

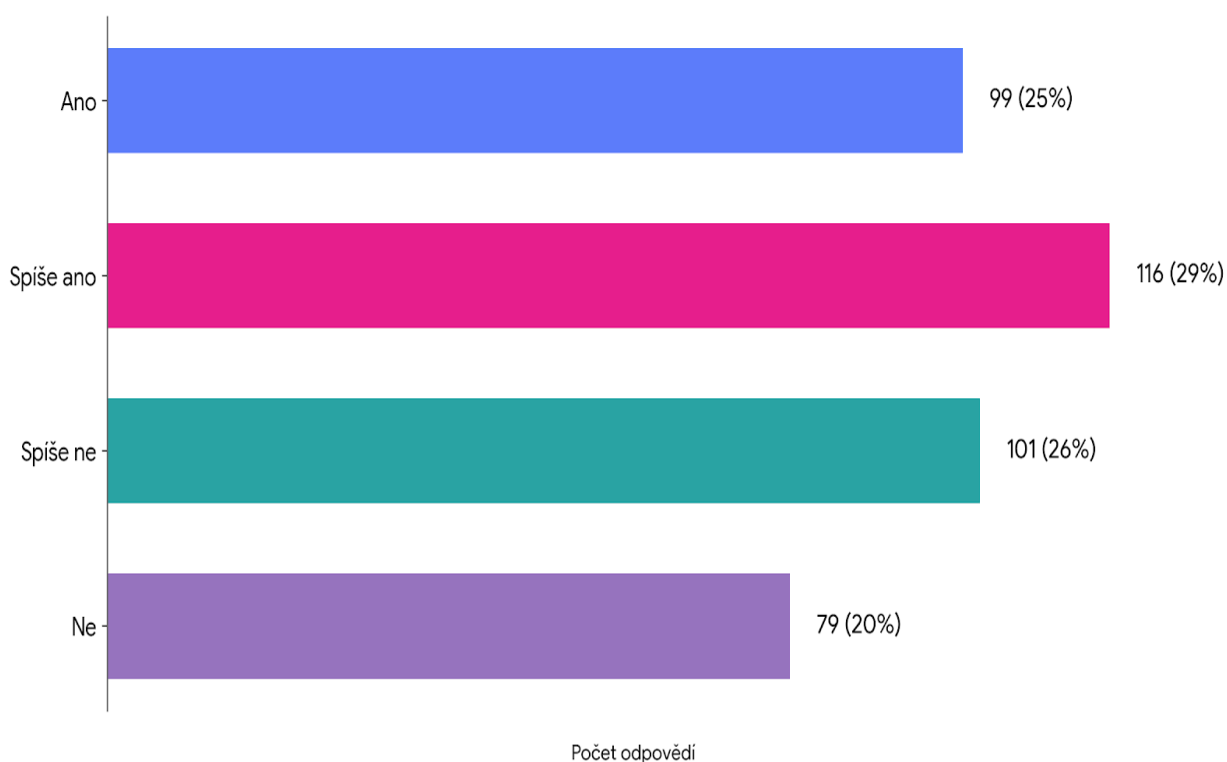
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.10: Graf této otázky vyjadřuje hodnocení vztahů v třídním kolektivu respondentů. Odpověď velmi dobré zvolilo 21 % (84), spíše dobré 65 % (256), spíše špatné 11 % (45), velmi špatné 3 % (10). V rámci této otázky převládají odpovědi spíše dobrých a velmi dobrých vztahů, to naznačuje přátelský kolektiv a spíše zdravé školní prostředí a včasné případné rozpoznání šikanózních projevů.

Otázka číslo 11: Vybavujete si, že by ve Vaší škole proběhla přednáška nebo program zaměřený na prevenci šikany?

Otázka číslo jedenáct byla položena formou uzavřených odpovědí a jejím cílem bylo zjistit, zda se na škole uskutečňují preventivní přednášky či programy na téma šikany. Záměrem této otázky bylo zjistit, na kolik jsou studenti o preventivních aktivitách školy informováni a zároveň zmapovat povědomí žáků o realizovaných preventivních programech.

Graf č. 11 Vybavujete si, že by ve Vaší škole proběhla přednáška nebo program zaměřený na prevenci šikany

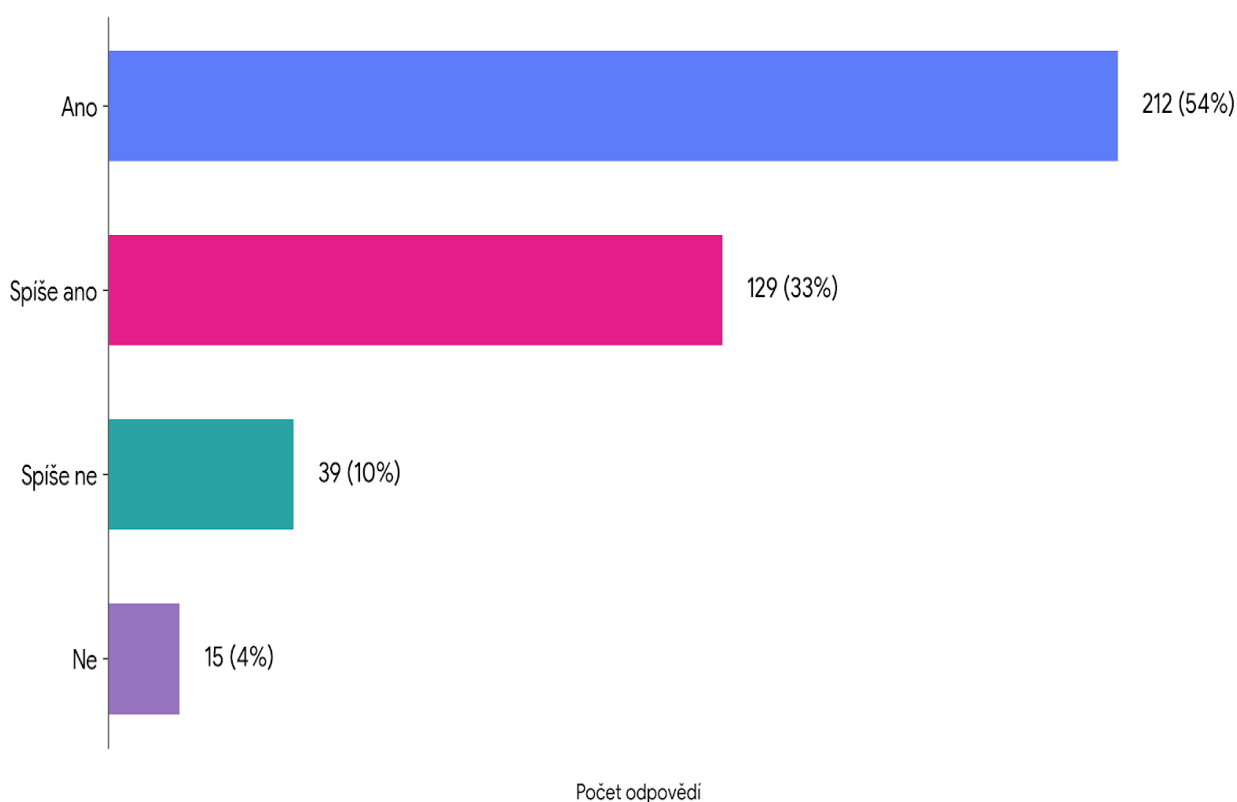
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.11: Tato otázka kladla za cíl zjistit povědomí žáků o preventivních programech zaměřených na prevenci šikany. Odpověď ano zvolilo 25 % (99), spíše ano 29 % (116), spíše ne 26 % (101), ne 20 % (79). Z těchto výsledných dat nelze jednoznačně určit, zda přednáška či program zaměřený na prevenci šikany proběhl, lze ale předpokládat, že preventivní přednáška či program zaměřený na prevenci šikany se uskutečnil, ale ne v tak časté míře, aby si ho žáci byli schopni vybavit.

Otázka číslo 12: Víte přesně, za kým ze zaměstnanců školy máte jít, pokud byste potřeboval(a) nahlásit šikanu?

Dvanáctá otázka byla soustředěna na znalost a míru informovanosti studentů o konkrétních kompetentních pracovníků tedy zároveň pedagogů, kteří v rámci školy zastávají klíčové role v oblasti prevence a řešení nežádoucích situací. Tato otázka byla položena formou uzavřených odpovědí.

Graf č. 12 Víte přesně, za kým ze zaměstnanců školy máte jít, pokud byste potřeboval(a) nahlásit šikanu

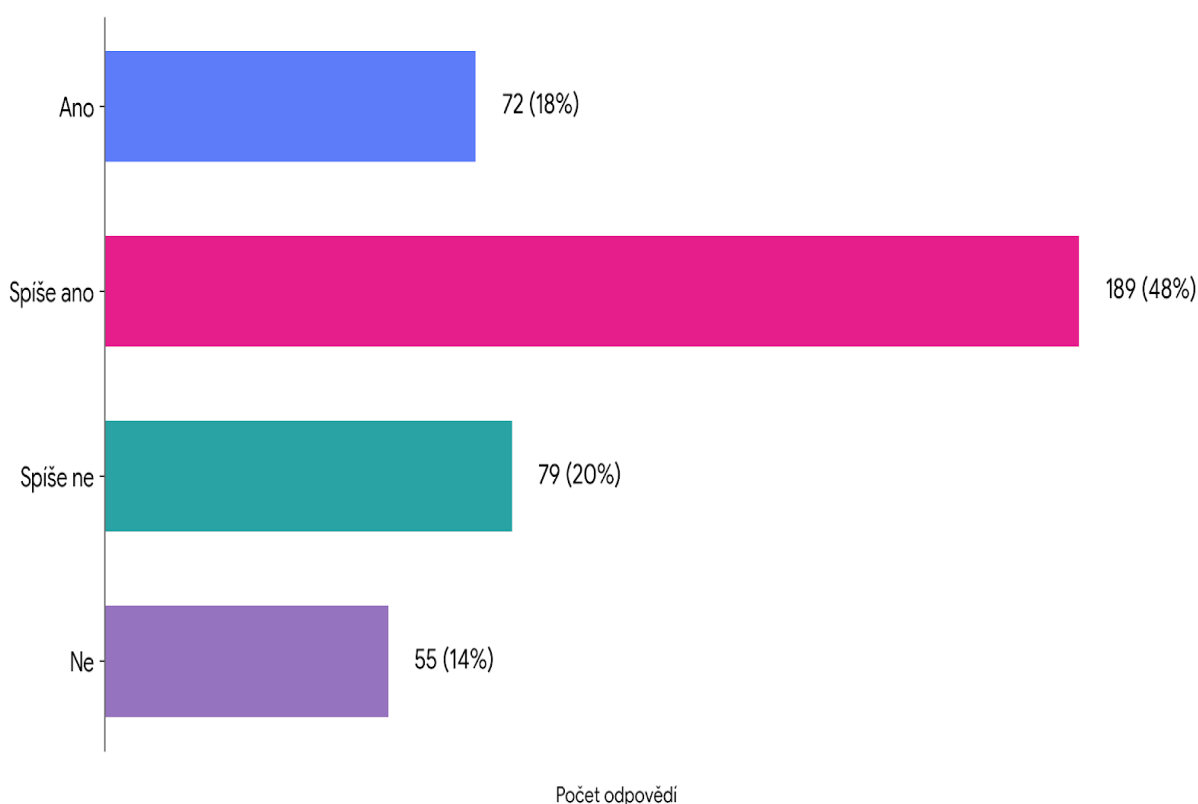
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.12: Otázka číslo dvanáct měla za cíl zjistit, zda by respondenti tedy žáci věděli, za kým ze zaměstnanců školy jít, v případě nahlášení šikany. Odpověď ano zvolilo 54 % (212), spíše ano 33 % (129), spíše ne 10 % (39), ne 4 % (15). Z výsledků této otázky v dotazníku lze téměř jednoznačně říci, že žáci mají jasno, za kým ze zaměstnanců školy jít, v případě nahlášení šikany.

Otázka číslo 13: Máte důvěru v to, že by škola Váš podnět řešila důvěrně a spravedlivě a situaci skutečně vyřešila?

Otázka číslo třináct byla položena formou uzavřených odpovědí. Záměrem této otázky bylo zjistit míru důvěry a představy žáků o spolehlivosti školy. Tato otázka zkoumá nejen spravedlnost a akceschopnost školy, ale primárně výslednou efektivitu řešení.

Graf č. 13 Máte důvěru v to, že by škola Váš podnět řešila důvěrně a spravedlivě a situaci skutečně vyřešila

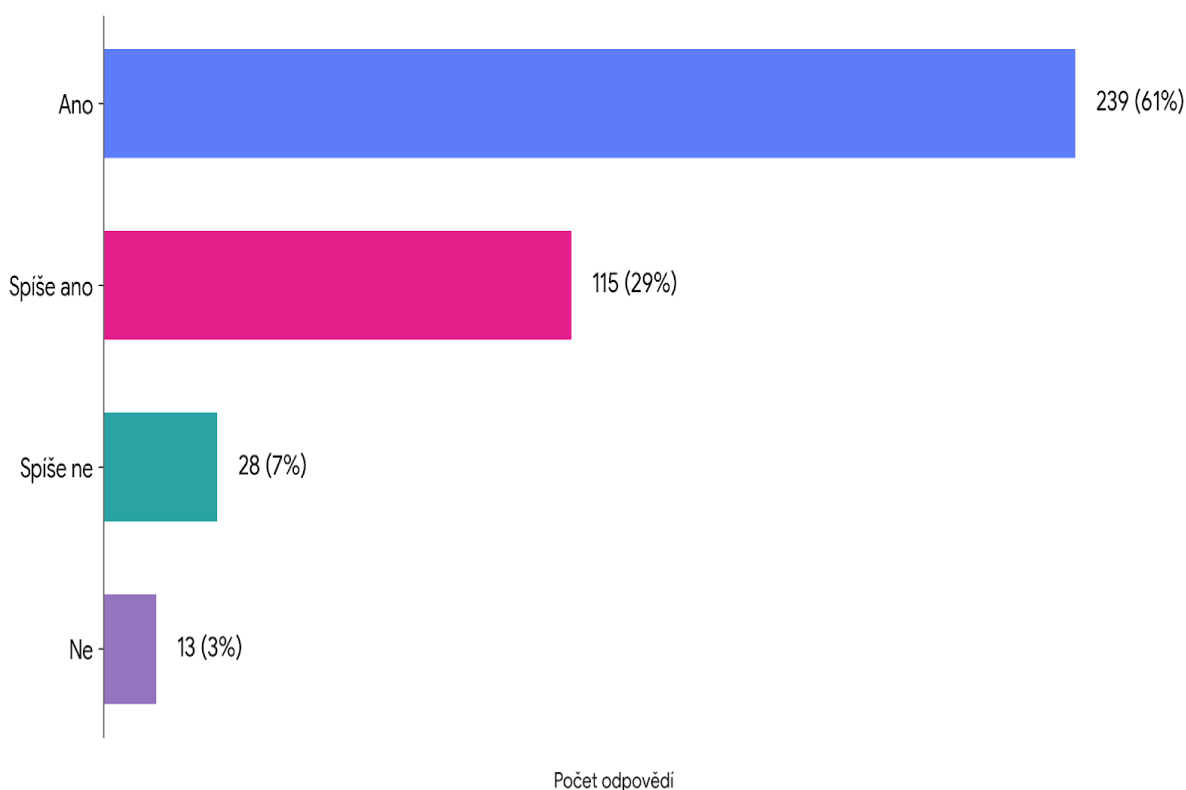
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.13: Cílem této otázky bylo zjistit míru důvěry a představy respondentů o spolehlivosti školy. Ano označilo 18 % (72) respondentů, spíše ano 48 % (189), spíše ne 20 % (79), ne 14 % (55). Díky vyhodnocení této otázky lze říci, že žáci vkládají ve školu značnou důvěru, avšak po sečtení odpovědí spíše ne a ne je stále 34 % žáků, kteří tuto důvěru ve školu pravděpodobně nemají.

Otázka číslo 14: Znáte další možnosti pomoci mimo školu jako je například Linka bezpečí?

Čtrnáctá otázka si kladla za cíl ověřit povědomí studentů o distančních formách krizové intervence. Otázka zjišťuje, nakolik jsou žáci schopni v případě potřeby samostatně vyhledat anonymní odbornou podporu mimo školu. Tato otázka byla položena formou uzavřených odpovědí.

Graf č. 14 Znáte další možnosti pomoci mimo školu

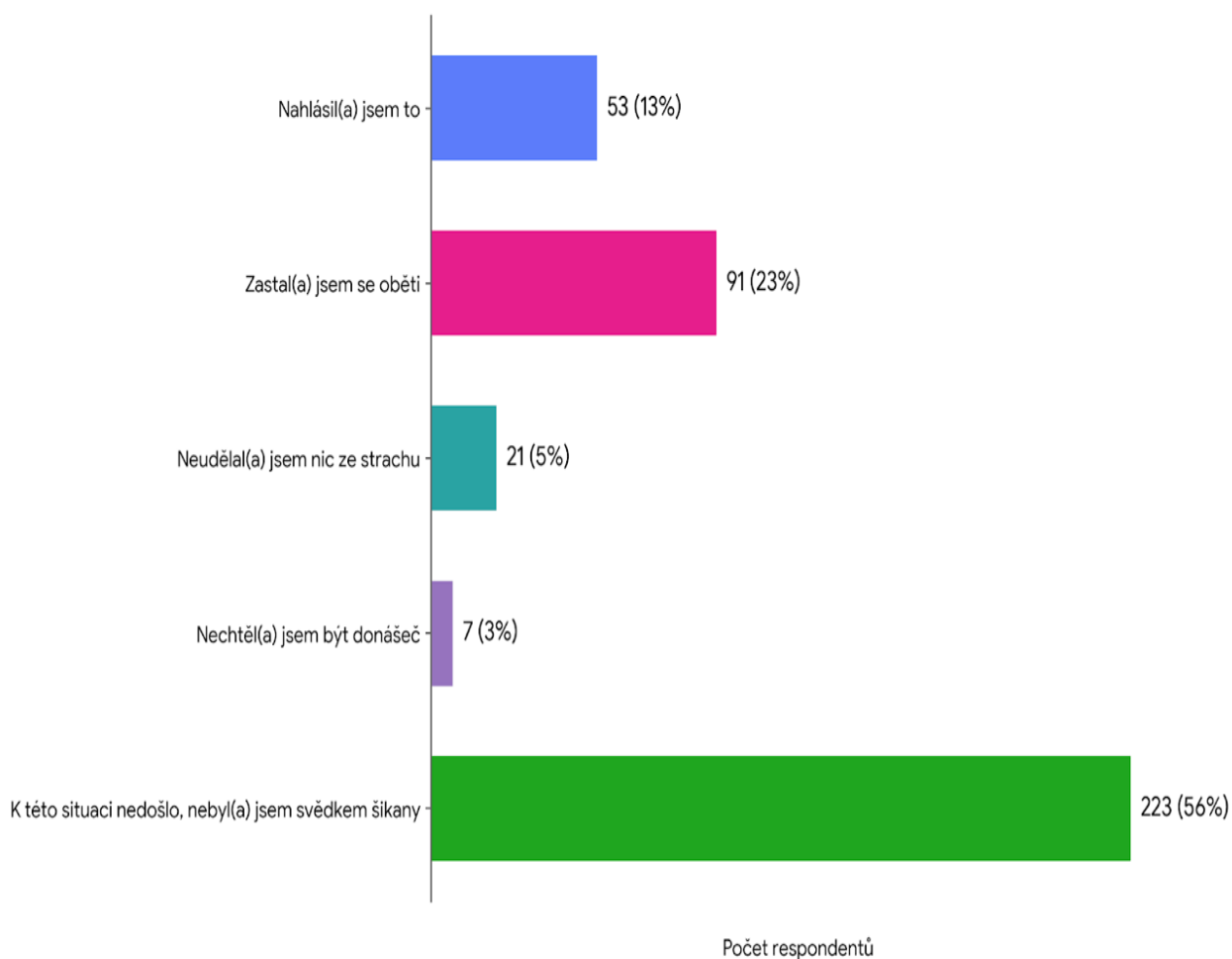
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.14: Graf znázorňuje odpovědi na otázku, která si kladla za cíl ověřit povědomí a znalost žáků o distančních formách krizové intervence. 61 % (239) odpovědělo ano, 29 % (115) spíše ano, tyto žáci potvrdili informovanost, což svědčí o dobré orientaci žáků v možnostech anonymní pomoci a funkčnosti preventivních programů. I přes tento pozitivní výsledek stále zbývajících 7 % (28) žáků označilo spíše ne a 3 % (13) ne, což může být rizikové v situaci vyžadující okamžitou intervenci. Celkově lze znalosti žáků hodnotit jako vysoké a tvořící silný základ pro krizovou prevenci.

Otázka číslo 15: Pokud jste byl(a) svědkem šikany, co jste udělal(a)?

Otázka číslo patnáct byla položena formou uzavřených odpovědí. Cílem této otázky bylo zjistit reakci studentů a osobní angažovanost v situacích, kdy jsou svědky šikany a bezpráví. Data získaná z této otázky jsou klíčová pro vyhodnocení efektivity preventivního působení, které by mělo žáky motivovat k odporu a boji proti šikaně.

Graf č. 15 Pokud jste byl(a) svědkem šikany, co jste udělal(a)

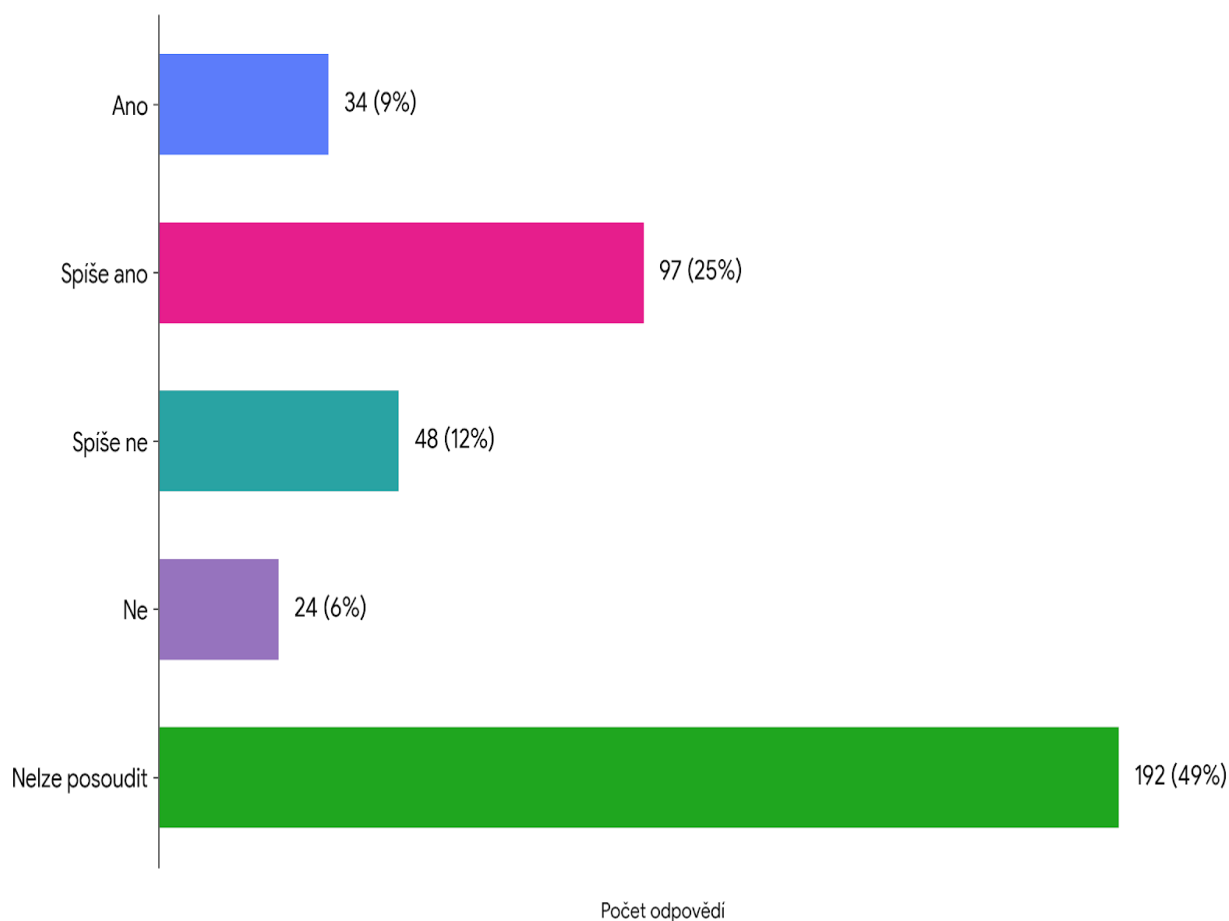
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.15: Patnáctá otázka měla za cíl zjistit reakci studentů a osobní angažovanost v situacích, kdy jsou svědky šikany. Respondenti odpovídali takto – nahlásil(a) jsem to 13 % (53), zastal(a) jsem se oběti 23 % (91), neudělal(a) jsem nic ze strachu 5 % (21), nechtěl(a) jsem být donášec 3 % (7), k této situaci nedošlo, nebyl jsem svědkem šikany 56 % (223). Výsledné odpovědi značí silnou odvahu ze strany žáků, kdy zastání zvolilo 23 %. Pozitivním jevem také je, že větší polovina žáků nebylo svědky přímé šikany, a tak nemuselo dojít k jejich přímému zásahu.

Otázka číslo 16: Jsou podle Vás tresty a opatření za šikanu ve školním řádu nastaveny dostatečně přísně a spravedlivě?

Šestnáctá otázka se soustředila na vnímání účinnosti školních opatření a trestů, zároveň sleduje, zda respondenti tedy žáci považují aktuální znění školního řádu v otázkách šikany za spravedlivé a dostatečně důsledné. Tato otázka byla položena formou uzavřených odpovědí a součástí nabízených variant byla také možnost „Nelze posoudit“, která do dotazníku byla zařazena z důvodu zajištění vyšší validity získaných dat. Tímto krokem bylo eliminováno riziko takzvané nucené volby, kdy by respondenti bez dostatečné znalosti školního řádu či jinými zkušenostmi odpovídali náhodně.

Graf č. 16 Jsou podle Vás tresty a opatření za šikanu ve školním řádu nastaveny dostatečně přísně a spravedlivě

Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

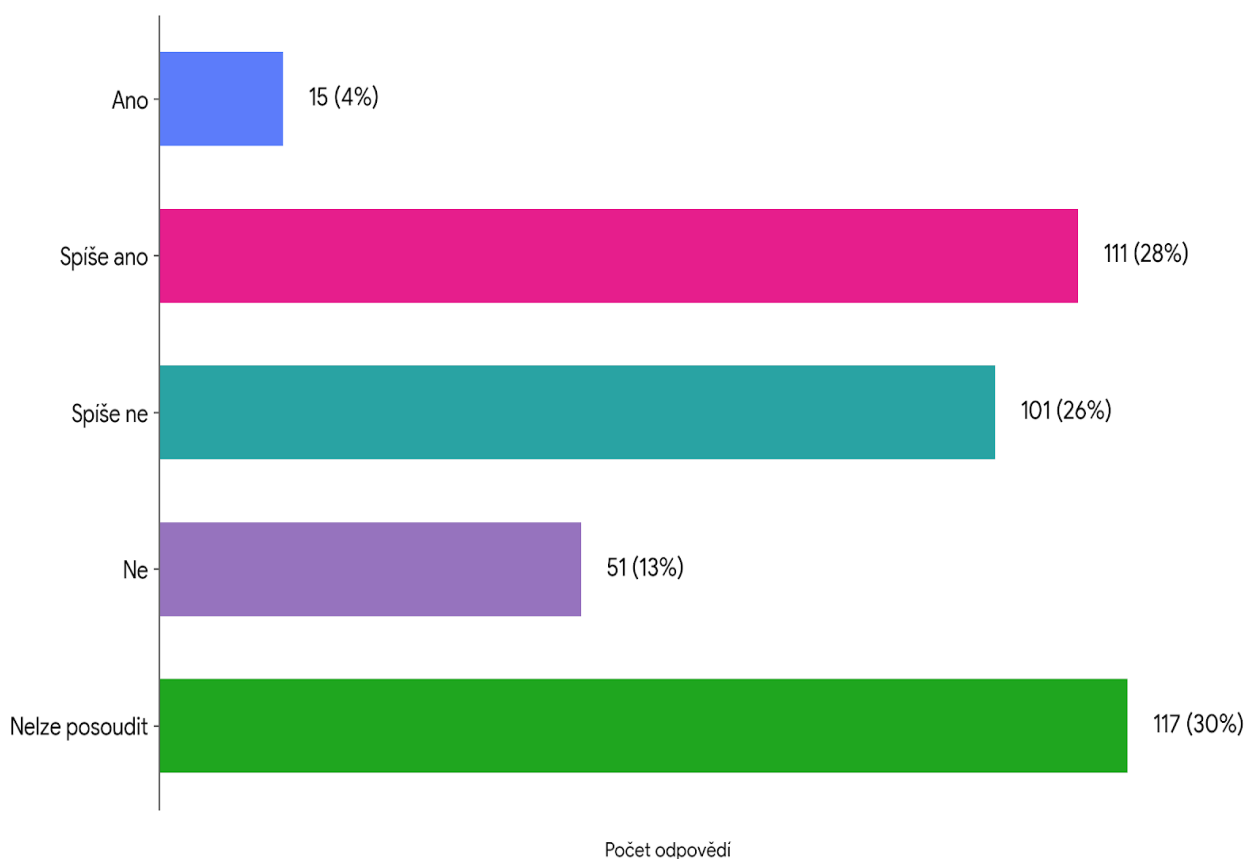
Vyhodnocení otázky č.16: Cílem této otázky bylo zjistit, vnímání účinnosti školních opatření a trestů a zároveň zda respondenti tedy žáci považují aktuální znění školního řádu v otázkách šikany za spravedlivé a dostatečně důsledné. Jejich odpovědi zněly takto ano 9 % (34), spíše ano 25 % (97), spíše ne 12 % (48), ne 6 % (24), nelze posoudit 49 %

(192). Výsledná data této otázky vykazují neznalost školního řádu mezi žáky, jelikož téměř polovina zvolila možnost nelze posoudit.

Otázka číslo 17: Všímají si podle Vás učitelé náznaků šikany (např. osamocení žáka, posměšky) již v jejich počátku?

Sedmnáctá otázka byla položena formou uzavřených odpovědí a součástí nabízených variant byla také možnost „Nelze posoudit“. Tato možnost byla zařazena ze stejného důvodu jako u předchozí otázky, a tedy aby nebyli k odpovědi nuceni respondenti, kteří se s podobnými situacemi v přítomnosti pedagoga dosud nesetkali. Záměrem této otázky bylo zmapovat důvěru žáků v pozorovací schopnosti pedagogického sboru.

Graf č. 17 Všímají si podle Vás učitelé náznaků šikany již v jejich počátku

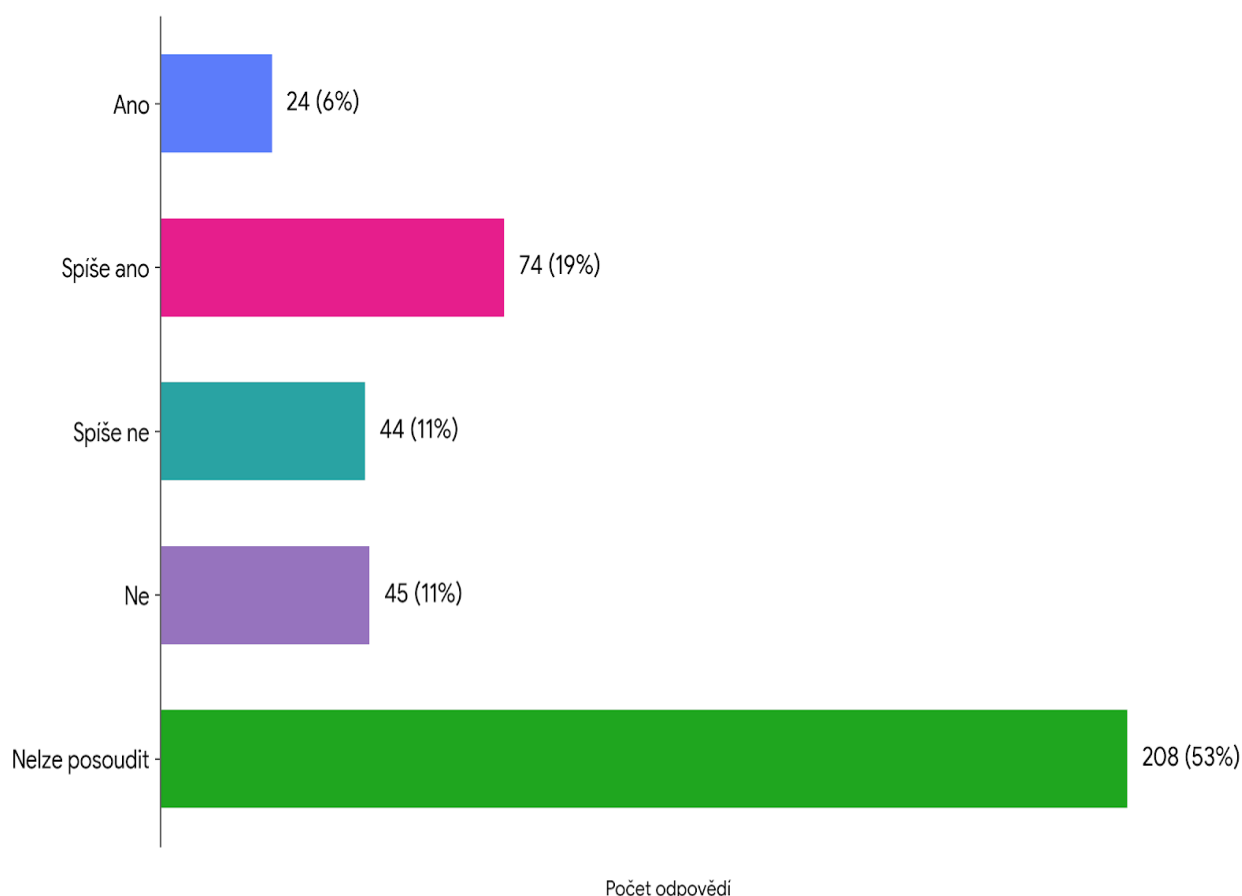
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.17: Cílem této otázky bylo zjistit, zda si podle žáků učitelé všímají náznaků šikany již v jejich počátku. Na otázku žáci odpovídali takto ano 4 % (15), spíše ano 28 % (111), spíše ne 26 % (101), ne 13 % (51), nelze posoudit 30 % (117), závěrečný součet vykazuje velmi nejednoznačný postoj ze strany žáků.

Otázka číslo 18: Pokud dochází ke kyberšikaně (např. přes sociální sítě), řeší tyto případy škola, i když k nim dochází mimo vyučování?

Záměrem otázky číslo osmnáct bylo analyzovat postoj respondentů k přesahu digitální agrese do reálných školních vztahů. Otázka zjišťuje, zda je škola vnímána jako odpovědná instituce, která má zasahovat i v případech online útoků, pokud tyto incidenty narušují sociální klima třídy. Otázka byla položena formou uzavřených odpovědí a součástí nabízených variant zde byla také možnost „Nelze posoudit“. Tato možnost byla zařazena ze stejného důvodu jako u předchozích otázek a zvolena jako nástroj pro zachycení nerozhodnosti či neznalosti kompetencí školy, čímž se předchází nereálným odpovědím u žáků bez jasného názoru či zkušenosti.

Graf č. 18 Pokud dochází ke kyberšikaně, řeší tyto případy škola, i když k nim dochází mimo vyučování

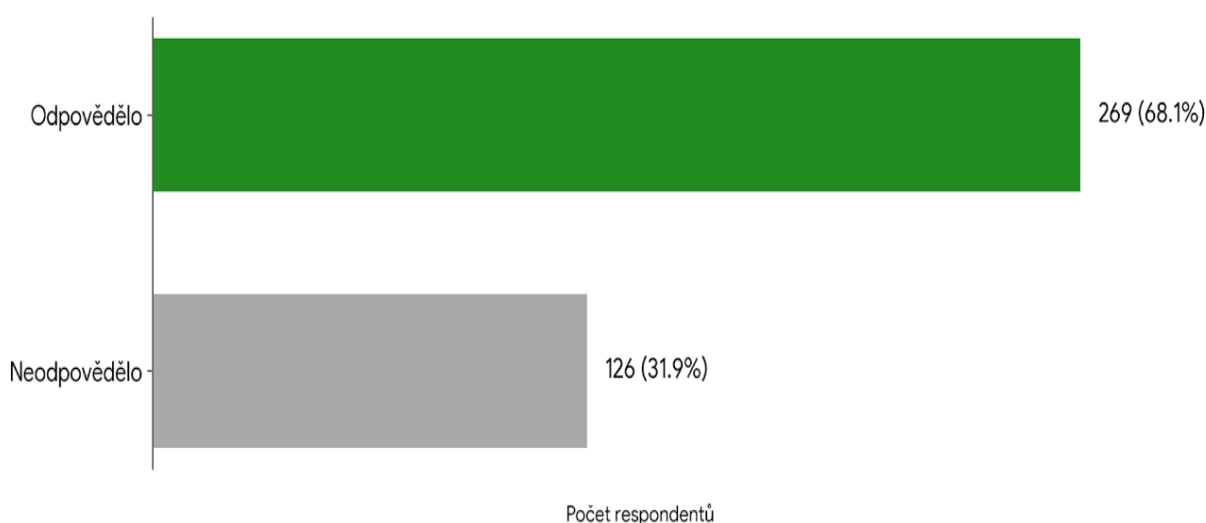
Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.18: Cílem této otázky bylo zjistit, zda je škola vnímána jako odpovědná instituce, která má zasahovat i v případech online útoků, pokud tyto incidenty narušují sociální klima třídy. Ano odpovědělo 6 % (24), spíše ano 19 % (74), spíše ne 11 % (44), ne 11 % (45), nelze posoudit 53 % (208). Výsledné odpovědi znovu vykazují neznalost školního řádu a značí, že žáci nejsou schopni určit odpovědnou instituci, která by měla v případě kyberšikany zasáhnout.

Otázka číslo 19: Co by podle Vašeho názoru nejvíce pomohlo ke zlepšení pocitu bezpečí na vaší škole?

Poslední je devatenáctá otevřená otázka, která poskytuje prostor pro vyjádření vlastních návrhů na zvýšení bezpečnosti v prostředí školy. Cílem této otázky bylo umožnit respondentům neboli žákům aktivní účast na zhodnocení školního klimatu a získat od nich autentickou zpětnou vazbu, která by mohla sloužit jako podklady pro tvorbu následných opatření v oblasti prevence a řešení rizikového chování.

Graf č. 19 Co by podle Vašeho názoru nejvíce pomohlo ke zlepšení pocitu bezpečí na vaší škole

Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

Vyhodnocení otázky č.19: Cílem této otázky bylo poskytnout prostor pro vyjádření vlastních návrhů na zvýšení bezpečnosti v prostředí školy a umožnit respondentům aktivní účast na zhodnocení školního klimatu. Na tuto otázku odpovědělo 68,1 % (269) a neodpovědělo 31,9 % (126). Z analýzy odpovědí vyplývá, že respondenti vnímají působení školní psycholožky velmi pozitivně, přičemž jako námět ke zlepšení uvádějí potřebu zajistit vyšší míru anonymity a diskrétnosti při jejích návštěvách. V rámci preventivních opatření a budování příznivého školního klimatu žáci navrhuji navýšení

počtu odborných preventivních přednášek a pravidelné zařazování třídnických hodin s cílem upevnit třídní kolektiv a vztahy s pedagogy. Respondenti zdůrazňují potřebu zvýšení informovanosti o problematice šikany, lépe rozpoznávat různé formy šikany a otevřeně hovořit o tom, že se jedná o reálný problém, který vyžaduje pozornost. Klíčovým faktorem pro pocit bezpečí je pak podle studentů přístup pedagogů, u nichž by ocenili větší míru vstřícnosti, efektivnější přátelštější komunikaci a zejména individuální zájem o žáka. Zároveň žáci apelují na vyšší míru objektivitu při řešení problémových situací či konfliktů, absenci vzájemného srovnávání a zamezení neopodstatněného obviňování bez jasných důkazů. Menší část respondentů se ve školním prostředí s žádným ohrožením dosud nesetkala a současný stav považuje za vyhovující.

7.3 Vyhodnocení hypotéz

Pro verifikaci stanovených hypotéz byla využita data získaná z kvantitativního šetření na Gymnáziu a Střední odborné škole v Telči. Do výzkumu se zapojil vzorek 395 žáků, kteří své odpovědi poskytli prostřednictvím online dotazníku. Vzhledem k tomu, že sběr probíhal pod pedagogickým dohledem přímo ve výuce, vykazují získaná data vysokou míru úplnosti a tvoří validní základ pro následující analýzu

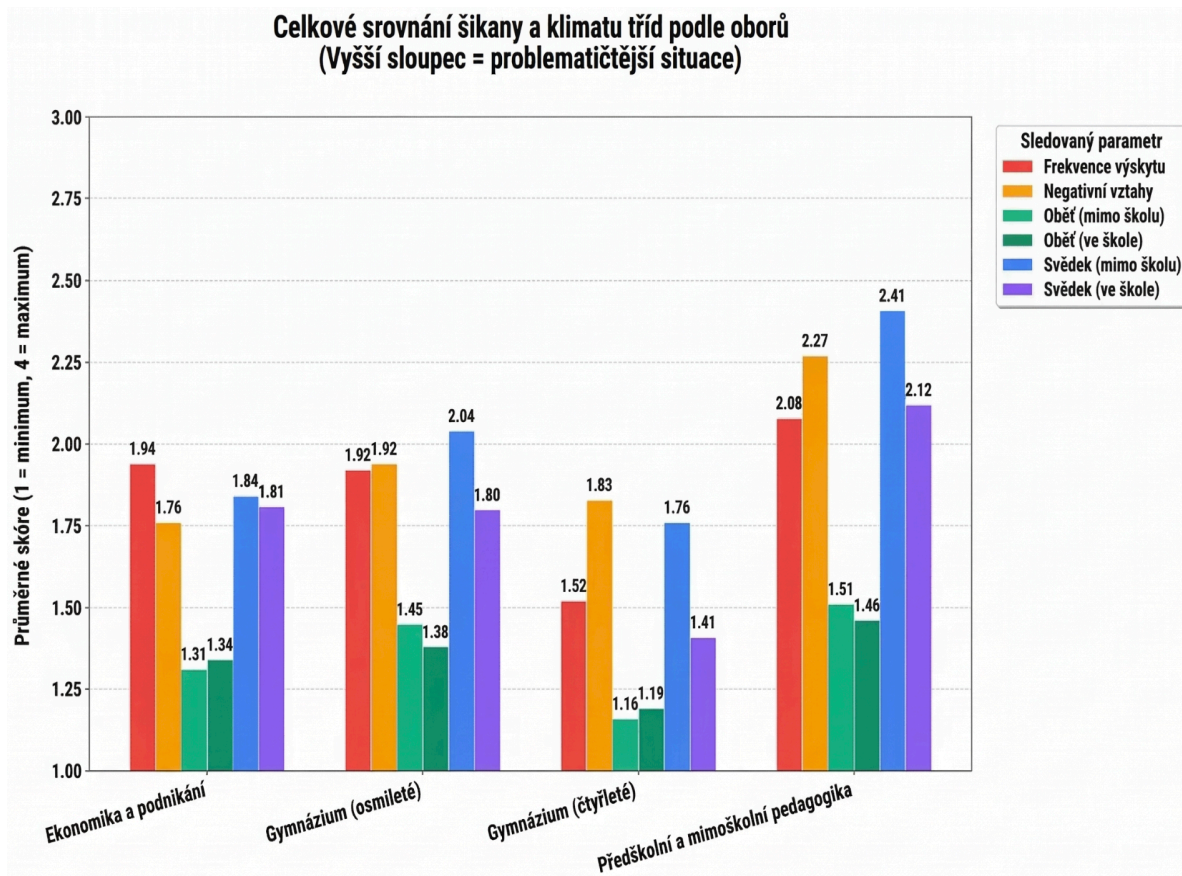
Výsledky jednotlivých hypotéz:

- **Hypotéza číslo 1:** Míra výskytu šikany se liší v závislosti na studijním oboru.

Aby mohlo dojít k potvrzení či vyvrácení dané hypotézy, budeme potřeba pracovat s daty otázek číslo 3,4,5,6,9,10. V grafu byl využit aritmetický průměr z Likertovy škály. Pro názornější srovnání mezi obory byla data transformována na čtyřbodovou škálu, kde hodnota 1 představuje absenci negativního jevu a hodnota 4 jeho maximální intenzitu. Průměr vykazuje závažnost situace a procenta ukazují, kolik respondentů se s rizikovými jevy setkala. Výsledná data ukazují, že jako nejvíce rizikový se jeví obor Předškolní a mimoškolní pedagogika, kde se s projevy šikany v areálu školy v roli svědka setkala 35 % (2,12) respondentů. Tento obor vykazuje také nejvyšší míru zkušenosti se šikanou mimo areál školy, kterou potvrzuje 48,8 % (2,41) žáků. Zároveň žáci tohoto oboru hodnotili vztahy jako nejméně příznivé 26,2 % (2,27). Z hlediska frekvence uvádějí pravidelný výskyt problematických jevů 41,2 % (2,08) (několikrát měsíčně či častěji). Naopak nejbezpečněji se jeví prostředí oboru Gymnázia (čtyřletého), které vykazuje nejnižší rizikové chování v rámci výzkumných otázek. Obory Ekonomika a podnikání a Gymnázium (osmileté) se pohybují ve středu, přičemž obor Ekonomiky a

podnikání vyniká nejpřátelštějšími a nejkvalitnějšími vztahy v kolektivu. U Gymnázíí (osmiletých) je naopak vyšší míra svědectví šikany v mimoškolním prostředí. Tato zjištění jasně definují pedagogické obory podle míry výskytu šikany a primární cílovou skupinu pro budoucí preventivní programy a opatření. Tato hypotéza se potvrdila.

Graf č. 20 Celkové srovnání míry výskytu šikany podle oborů

Zdroj: Vlastní na základě dotazníkového šetření

- **Hypotéza číslo 2:** Více než 30 % žáků, se setkalo se šikanou přímo vůči sobě.

U druhé hypotézy dojde k práci s otázkou číslo 5 a 6. Díky datům z těchto otázek bude možné vyhodnotit, zda je dojde k potvrzení či vyvrácení dané hypotézy. Z celkového počtu 395 respondentů odpovědělo ano nebo spíše ano v areálu školy 8,35 % (33) a mimo areál školy 8,86 % (35). Celkový počet žáků, kteří zažili šikanu vůči sobě (alespoň v jednom případě) je 14,18 % (56). Odpovědi ne nebo spíše ne označil zbylý počet 85,82 % (339) u obou odpovědí. Na základě získaných dat lze konstatovat, že podíl žáků, kteří se přímo setkalo se šikanou vůči sobě, je výrazně nižší než stanovených 30 %. V tomto případě lze danou hypotézu vyvrátit.

- **Hypotéza číslo 3:** Nejčastěji se vyskytující formou rizikového chování na škole je kyberšikana.

Pro poslední hypotézu se využívají výsledná data otázky číslo 8. Osmá otázka byla polouzavřená s možností výběru více odpovědí. Aby došlo k potvrzení nebo vyvrácení hypotézy, bude potřeba porovnat jednotlivé formy rizikového chování, které se na škole mohou vyskytovat. Jako nejproblematictější a nejčastěji vyskytující formu rizikového chování žáci zvolili verbální útoky 23,26 % (204), druhou nejproblematictější formu zvolili sociální šikanu 19,73 % (173) a následně šikanu psychickou 13,80 % (121). Kyberšikana se umístila až jako čtvrtá nejproblematictější forma 10,38 % (91), což vede k překvapení, že i přes nynější chytrou internetovou dobu, vedou stále „tradiční“ formy šikany. Následující forma je fyzická šikana, kterou zvolilo 5,47 % (48), sexuální šikana 3,65 % (32), ekonomická šikana 2,05 % (18). Na otevřenou otázku jiné odpovědělo 1,48 % (13) respondentů, kteří uvedli, že se žádná z forem na škole nevyskytuje nebo se k otázce nevyjádřili. Šikana se na škole neobjevuje zvolilo 11,63 % (102) a odpověď vyskytuje, ale ne v problematické míře 8,55 % (75). Tuto hypotézu lze vyvrátit, protože podle získaných dat nejčastěji vyskytující se formou je verbální šikana.

Celkové vyhodnocení stanovených hypotéz přineslo ucelený pohled na problematiku šikany na vybrané střední škole. Z výsledků vyplývá, že ačkoliv se potvrdila hypotéza č. 1 o rozdílné míře rizikových jevů v závislosti na studijním oboru, zbývající dva předpoklady byly vyvráceny. U hypotézy č. 2 se ukázalo, že osobní zkušenost se šikanou je u žáků výrazně nižší (14,18 %), než byl původní předpoklad (30 %), což lze interpretovat jako pozitivní ukazatel celkového klimatu školy. Překvapivé zjištění přinesla hypotéza č. 3, která vyvrátila dominanci kyberšikany, a potvrdila přednostní výskyt „tradičních“ forem, zejména verbální a sociální šikany. Syntéza těchto dat naznačuje, že preventivní úsilí školy by se mělo zaměřovat jak plošně, tak zároveň specificky na konkrétní studijní kolektivy (především pedagogický obor), kde se rizikové chování projevuje nejčastěji.

8 Diskuze

Na základě analýzy dat od 395 respondentů z Gymnázia Otokara Březiny a Střední odborné školy v Telči lze konstatovat, že ačkoliv škola disponuje zavedeným preventivním systémem, existují v něm oblasti, které vykazují prostor pro zlepšení. Z výsledných dat dotazníkového šetření vyplývá, že přímou zkušenost se šikanou vůči své osobě má 14,18 % dotázaných žáků. I přes to, že hypotéza číslo 2 (s předpokládaným výskytem nad 30 %) byla vyvrácena, stále se v rámci této problematiky jedná o 56 žáků, kteří se v prostředí školy necítí bezpečně a jsou nebo byli oběťmi šikany.

Pozoruhodným zjištěním je výsledné pořadí forem šikany. Navzdory rychlé internetové době a současnému trendu digitalizace, předpoklad, že nejčastější formou šikany bude právě kyberšikana (hypotéza číslo 3), se nepotvrdil. V popředí problematických forem šikanózního jednání jsou podle výsledků šetření verbální útoky (23,26 %) a sociální šikana (19,73 %). Toto zjištění koresponduje s teoretickým vymezením podle Koláře, který hovoří o prvním stadiu šikany ostrakismu, jako o „nenápadném podhoubí“, které se bez včasného zásahu rozrůstá v další krutější formy násilí. Kyberšikana se jako forma nežádoucího jednání umístila až na čtvrtém místě (10,38 %), toto zjištění může naznačovat, že žáci v Telči vnímají přímou sociální interakci v kolektivu jako častější a intenzivnější hrozbu než online útoky.

Formálními požadavky kladené Metodickým pokynem MŠMT škola splňuje. Škola disponuje školní psychologkou, která obdržela v rámci otevřené otázky č. 19 nadstandardně početné a velmi kladné hodnocení ze strany žáků (uvádějí to jako faktor bezpečnosti), ale zároveň navrhuje její větší integritu přímo do výuky, aby mohla v čas rozpoznat problematické chování. Další silnou stránku školy představuje zázemí informačních zdrojů pro distanční krizovou intervenci, kdy v otázce č. 14 potvrdilo 90 % žáků odpovědí ano či spíše ano znalost možnosti pomoci mimo školu jako je například Linka bezpečí.

Naopak mezi slabiny školy se řadí netransparentnost školního řádu. V otázce č. 16 uvedlo 49 % žáků skutečnost, že nedokáže posoudit přisnost a spravedlnost trestů. Pokud žáci neznají hranice a postihy definované v řádu školy, ztrácí tento dokument svou preventivní funkci a ukazuje tak tuto skutečnost komunikační bariéru. Jak uvádí jeden z respondentů (otevřená otázka č.19): „*Řádné potrestání útočníků, nedělat to lehčí, než to doopravdy je,*“ naznačuje obavu z nedostatečné represe agresora. Díky hloubkové analýze otevřené otázky č. 19 výzkum také ukázal, že žáci volají po větší empatii,

všímavosti učitelů a obecně větším kolektivním propojení s pedagogy. Mezi odpověďmi se opakovalo, že by si pedagogové měli „více všímat studentů, jak se cítí, občas ve třídě mohou třeba brečet“. Výsledky korespondují s teorií, v níž hraje mravní imunita a kvalita školního prostředí roli primárního stabilizačního prvku.⁶⁵

Lze konstatovat, že na základě provedeného šetření, mohou získané poznatky sloužit jako podklad pro zlepšení stávajících preventivních a represivních opatření z hlediska bezpečnostně-právního rámce na Gymnáziu Otokara Březiny a Střední odborné školy v Telči. Ke zlepšení může dojít díky hloubkové analýze zahrnující důraz především na implementaci opakovanosti a porozumění vnitřních norem tedy primárně školního řádu, ukotvení sankcí za konkrétní projevy šikany do školního řádu, budování vztahů mezi třídním kolektivem a pedagogy, zvýšení četnosti preventivních programů a informovanosti o problematice šikany. Nejenže tato doporučení mohou vést ke zlepšení bezpečnosti a ochrany žáků, ale rovněž mohou významně přispět ke zvýšení důvěry žáků v integritu školy. Tato práce představuje významný přínos pro oblast bezpečnostně právní činnosti, neboť k problematice šikany nepřistupuje pouze jako k pedagogickému problému, ale zároveň ji definuje jako závažné bezpečnostní riziko. Praktickým přínosem práce je posouzení funkčnosti školního řádu, který je platný od 5.9.2023, jako vnitřní bezpečnostní normy. Další přínos práce spočívá v oblasti prevence rizikového chování. Výzkum také poskytuje konkrétní data pro bezpečnostní mapování rizikových zón, čímž lokalizuje místa s nejvyšší pravděpodobností výskytu násilí. Tato zjištění umožňují školskému managementu přejít od nespecifické prevence k prevenci specifické, zaměřené na konkrétní hrozby a rizikové prostory.

Jako efektivní postupy k zajištění ochrany žáků a právního řešení případů šikany ve školním prostředí lze navrhnout tyto opatření:

Zpřesnění sankcí a interaktivní seznámení se školním řádem:

I přes to, že se školním řádem je na začátku školního roku každý žák pravidelně po dobu studia seznámen, výzkum ukázal neznalost přísnosti a spravedlnosti trestů. Toto opatření by zahrnovalo především doplnění stávajícího školního řádu o přílohu s příklady a tresty za konkrétní projevy šikany a povinné interaktivní seznámení s vnitřními normami. Pod označením povinné interaktivní seznámení si lze představit větší

⁶⁵ Metodický pokyn_2016.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. ©2013 [cit. 10.3.2026]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>

angažovanost pedagogů a rozebrání konkrétních modelových situací a trestů, které za ně hrozí, a to nejen na začátku školního roku.

Stanovení jasných hranic, zvýšení povědomosti o sankcích a eliminace pocitu nahodilosti a zvýšení důvěry žáků ve školu.

Zvýšení četnosti preventivních programů a rozšíření do celého sociálního prostředí školy:

Pravidelně realizovat preventivní programy a zvýšit jejich četnost, lze navrhnout spirálový model prevence. V tomto modelu se témata neprobírají jednorázově, ale dochází k jejím uskutečněním v pravidelných intervalech s rostoucí náročností podle věku žáků. Tyto preventivní programy by se měly zaměřovat především na problematiku šikany a násilí a další aktuální hrozby, kterými jsou například kyberšikana a digitální bezpečnost, návykové látky, duševní zdraví a psychohygienu. Kromě žáků, kteří jsou hlavní cílovou skupinou, zahrnout také učitele a rodiče a uskutečnit pro ně preventivně-vzdělávací semináře s bezpečnostní tematikou.

Zajištění účinné a pravidelné prevence v rámci bezpečnostních hrozeb školního prostředí a zapojení celého sociálního prostředí školy. Povědomost žáků, pedagogů a rodičů o aktuálních bezpečnostních hrozbách.

Budování vztahů mezi třídním kolektivem a pedagogy:

Zvýšení pravidelnosti takzvaných třídnických hodin, alespoň jednou za měsíc, kde by docházelo ke shrnutí novinek v rámci školního prostředí a k otevřenému sdílení pocitů žáků. Součástí těchto bloků je také zapojení školní psycholožky, zejména u oborů, kde byla zjištěna nejvyšší míra rizikového chování. V tomto případě u oboru Předškolní a mimoškolní pedagogika.

Umožní pedagogům a školní psycholožce identifikovat šikanu již v jejím počátečním stadiu a zabrání dalšímu vývoji do krutějších forem násilí. Práce se vztahy zvyšuje mravní odolnost skupiny a obnovuje bezpečnou atmosféru proti vlivu agresorů a buduje důvěru mezi žákem a učitelem.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo posoudit míru výskytu šikany na vybrané střední škole v Kraji Vysočina (Gymnázium Otokara Březiny a Střední odborná škola Telč), zhodnotit stávající preventivní a represivní opatření z hlediska bezpečnostně-právního rámce a navrhnout efektivní postupy k zajištění ochrany žáků a právního řešení případů šikany ve školním prostředí.

V teoretické části byl vytvořen nezbytný pojmový základ pro následné zkoumání fenoménu šikany. Pozornost byla věnována především charakteristice šikany, jak se šikanou souvisí další pojmy, její možné druhy, formy či stadia, charakteristika zúčastněných osob a možné důsledky a škody. V neposlední řadě byla vyličeena prevence a nejen právní aspekty řešení šikany. Z pohledu bezpečnostně-právního rámce byla šikana definována nikoliv jako pedagogické pochybení, ale jako závažné bezpečnostní riziko naplňující skutkové podstaty trestných činů. Teoretický rozbor tak zahrnul psychologické aspekty s právní odpovědností školy a pedagogů, díky němuž byla vytvořena validní východiska pro interpretaci získaných dat v praktické části.

Praktická část, realizována formou dotazníkového šetření mezi 395 respondenty přinesla konkrétní data a komplexní vhled do aktuálního klimatu vybrané školy. Výzkum potvrdil, že dosažení pocitu bezpečí je dynamický proces, který na sledované škole vykazuje jak silné stránky, tak slabá místa vyžadující změnu. Na základě výzkumu lze konstatovat, že bylo dosaženo několika klíčových cílů.

Prvním klíčovým zjištěním bylo posouzení míry výskytu šikany. Zjištění ukázalo, že šikana je stále aktuálním problémem, přímou zkušenost se šikanou vůči své osobě uvedlo 14,18 % (56) dotázaných žáků. Tato četnost naznačuje, že i přes existující preventivní snahy zůstává značná část žáků zranitelná. Z hlubší analýzy dat vyplývá, že tento výskyt nelze vnímat pouze izolovaně, protože úzce souvisí s prostředím, kde se žáci cítí nejméně bezpečně, a s identifikovanými rizikovými obory. Interpretace těchto výsledků poukazuje na nutnost cílené intervence v konkrétních „hluchých místech“ školy, kde dochází k oslabení dohledu a nárustu patologických interakcí.

Dalším cílem bylo zhodnotit stávající preventivní a represivní opatření z hlediska bezpečnostně-právního rámce. Výsledná data ukázala, že škola disponuje funkčním zázemím v oblasti poradenství, kdy žáci vysoce oceňují působení školní psycholožky a znají možnosti externí pomoci jako je například Linka bezpečí. Zásadní slabinou však pro

školu představuje netransparentnost vnitřních bezpečnostních norem, kdy 49 % (192) žáků nedokáže posoudit spravedlnost a přísnost trestů ve školním řádu, to vypovídá o hlubokém deficitu v právním vědomí žáků. Pokud téměř polovina žakovského sboru nerozumí systémům sankcí, školní řád přestává plnit svou preventivní a stabilizační funkci a stává se pro žáky nepředvídatelným dokumentem. Tato informační propast mezi školou a žákem může vést k pocitu nespravedlnosti a snížení ochoty obětí incidenty ohlašovat, z důvodu ztráty důvěry v předvídatelný a spravedlivý proces řešení.

V neposlední řadě došlo k navržení efektivních postupů zajištění ochrany žáků a právního řešení případů šikany ve školním prostředí. Tyto postupy, se soustředí zejména na zpřesnění sankcí a interaktivní seznámení se školním řádem, zvýšení četnosti preventivních programů a rozšíření do celého sociálního prostředí školy, budování vztahů mezi třídním kolektivem a pedagogy. Nejenže tyto opatření mohou vést ke zlepšení bezpečnosti a ochrany žáků, ale rovněž mohou významně přispět ke zvýšení důvěry žáků a zapojení celého sociálního prostředí školního.

Významným přínosem práce této bakalářské práce je, že vybrané škole poskytuje zpětnou vazbu přímo od vlastních žáků, ať se již jedná o zpětnou vazbu negativní nebo pozitivní. Díky dosaženým výsledkům lze říci, na jakou formu šikany si dát pozor nejčastěji, lze identifikovat nejrizikovější obor, v jakém prostředí školy se žáci cítí nejméně bezpečně a zároveň lze posoudit funkčnost školního řádu. Dalším přínosem jsou návrhy a postupy, které vedou ke zvýšení zajištění ochrany žáků a budování bezpečného klimatu školy. Práce ukázala, že klíčovým stabilizačním prvkem bezpečného prostředí není pouze represe, ale především budování důvěry a osobní angažovanost pedagogů, jejichž empatie, všímavost a individuální zájem.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. 197 s. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-08-9.
2. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2016. 256 s. ISBN 978-80-247-5326-3.
3. ČERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998. 204 s. ISBN 80-902614-1-8.
4. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Vyd. 4., 2., rozš. Praha: Portál, 2004. 266 s. ISBN 80-7178-931-3.
5. DAŘÍLEK, P. *Agrese a šikana u dětí a možnosti jejich zvládnutí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 60 s. ISBN 978-80-244-3758-3.
6. HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. 311 s. ISBN 80-7178-803-1.
7. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál, 2023. 494 s. ISBN 978-80-262-1968-2.
8. JANOŠOVÁ, P., KOLLEROVÁ, L., ZÁBRODSKÁ, K., KRESSA J., DĚDOVÁ, M. *Psychologie školní šikany*. Praha: Grada, 2016. 415 s. ISBN 978-80-247-2992-3.
9. JEDLIČKA, R., KOŤA, J., SLAVÍK, J. *Pedagogická psychologie pro učitele: Psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018. 528 s. ISBN 978-80-271-0586-1.
10. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování: cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 255 s. ISBN 80-7178-513-X.
11. KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál, 1997. 127 s. ISBN 80-7178-123-1.
12. LÁTALOVÁ, K. *Agresivita v psychiatrii*. Praha: Grada, 2013. 235 s. ISBN 978-80-247-4454-4.
13. LORENZ, K. *Takzvané zlo: přírodní zákonitosti agrese*. Anna Veselovská (překl.). Vydání třetí, upravené, v Portále první. Praha: Portál, 2019. 287 s. ISBN 978-80-262-1477-9.
14. MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5.

15. OLWEUS, D. *Bullying at school: what we know and what we can do. Understanding children's worlds.* Oxford: Blackwell, 1993. 140 s. ISBN 0-631-19241-7.
16. PONĚŠICKÝ, J. *Agrese, násilí a psychologie moci: v životě i v procesu psychoterapie.* Praha: Triton, 2010. 172 s. ISBN 978-80-7387-378-3.
17. ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 155 s. ISBN 978-80-247-2991-6.
18. VÁGNEROVÁ, K. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče.* Praha: Portál, 2009. 147 s. ISBN 978-80-7367-611-7.
19. ZVÍROTSKÝ, M., BENDL, S., RICHTEROVÁ, M. *Příběh školní šikany: učebnice pro pedagogické pracovníky.* Praha: Nakladatelství Karolinum, 2021. 127 s. ISBN 978-80-246-4825-5.

Elektronické zdroje

1. ČESKO. Policie České republiky. *Rodiče pozor! Šikana mezi dětmi je skryté nebezpečí!* [online]. Praha, [b.r.] [cit. 10.3.2026]. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>
2. HAVELKA, L. *Příručka Šikana a právo* [online]. Praha, [2022] [cit. 10.3.2026]. Dostupné z: <https://databaze.opvvv.msmt.cz/vystup/4613>
3. LINKA BEZPEČÍ, z. s. *Linka bezpečí* [online]. [b. m.]: Linka bezpečí, [b. r.] [cit. 2026-02-13]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz>
4. MŠMT ČR. *Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)* [online]. ©2013 [cit. 10.3.2026]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>
5. PETRIŠČOVÁ, Alena. *Agrese, šikana a jiné násilné chování* [online]. Praha: Šance Dětem, 2012 [cit. 2025-12-30]. Aktualizováno 2025-06-03. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/agrese-sikana-jine-formy-nasilneho-chovani>
6. ŠANCE DĚTEM. *Projekt Nenech to být: Boj proti šikaně od studentů pro studenty.* Šance dětem [online]. Praha: Nadace Sirius, ©2011–2026 [cit. 2026-02-17]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/projekt-nenech-byt-boj-proti-sikane-od-studentu-pro-studenty>

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Formy šikany (forms of bullying)

Tabulka 2: Druhy a formy šikany

Graf č. 1 Jaký studijní obor navštěvujete

Graf č. 2 Jaké je Vaše pohlaví

Graf č.3 Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči jiné osobě v areálu školy

Graf č.4 Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči jiné osobě mimo areál školy

Graf č.5 Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči sobě v areálu školy

Graf č.6 Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči sobě mimo areál školy

Graf č.7 Na kterých místech ve škole by mohlo pravděpodobně docházet k šikaně

Graf č.8 Pokud se na škole šikana objevuje, o jakou formu se jedná nejčastěji

Graf č.9 Jak často k těmto projevům dochází

Graf č. 10 Jak byste zhodnotil(a) celkové vztahy ve Vaší třídě

Graf č. 11 Vybavujete si, že by ve Vaší škole proběhla přednáška nebo program zaměřený na prevenci šikany

Graf č. 12 Víte přesně, za kým ze zaměstnanců školy máte jít, pokud byste potřeboval(a) nahlásit šikanu

Graf č. 13 Máte důvěru v to, že by škola Váš podnět řešila důvěrně a spravedlivě a situaci skutečně vyřešila

Graf č. 14 Znáte další možnosti pomoci mimo školu

Graf č. 15 Pokud jste byl(a) svědkem šikany, co jste udělal(a)

Graf č. 16 Jsou podle Vás tresty a opatření za šikanu ve školním řádu nastaveny dostatečně přísně a spravedlivě

Graf č. 17 Všímají si podle Vás učitelé náznaků šikany již v jejich počátku

Graf č. 18 Pokud dochází ke kyberšikaně, řeší tyto případy škola, i když k nim dochází mimo vyučování

Graf č. 19 Co by podle Vašeho názoru nejvíce pomohlo ke zlepšení pocitu bezpečí na vaší škole

Graf č. 20 Celkové srovnání míry výskytu šikany podle oborů

Seznam příloh

Příloha č.1: Dotazník

1. Jaký studijní obor navštěvujete?
 - a) Gymnázium (osmileté)
 - b) Gymnázium (čtyřleté)
 - c) Ekonomika a podnikání
 - d) Předškolní a mimoškolní pedagogika
2. Jaké je Vaše pohlaví?
 - a) Žena
 - b) Muž
 - c) Nechci odpovídat
3. Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči jiné osobě v areálu školy (ve třídě, na chodbách, v jídelně)?
 - a) Ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Ne
4. Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči jiné osobě mimo areál školy (zastávka autobusu, park u školy)?
 - a) Ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Ne
5. Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči sobě v areálu školy (ve třídě, na chodbách, v jídelně)?
 - a) Ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Ne
6. Setkal(a) jste se s projevy šikany vůči sobě mimo areál školy (zastávka autobusu, park u školy)?
 - a) Ano

- b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Ne
7. Na kterých místech ve škole by mohlo pravděpodobně docházet k šikaně?
(možnost výběru více odpovědí)
- a) Šatny
 - b) Třídy
 - c) Toalety
 - d) Chodby o přestávkách
 - e) Tělocvična
 - f) Okolí školy (autobusová zastávka, park u školy)
 - g) Žádné takové místo mě nenapadá
8. Pokud se na škole šikana objevuje, o jakou formu se jedná nejčastěji?
(možnost výběru více odpovědí)
- a) Fyzická šikana (bití, kopání, tahání za vlasy, zamykání v místnosti)
 - b) Verbální útoky (nadávky, šíření pomluv, ponižující přezdívky)
 - c) Psychická šikana (manipulace, vyvolávání strachu, tiché nátlakové chování)
 - d) Sociální šikana (vyloučení z kolektivu, pomluvy, intriky, poškození pověsti)
 - e) Kyberšikana (šíření ponižujících fotografií či videí, falešné profily, výhrušné zprávy, nátlaky v chatech a sítích)
 - f) Sexuální šikana (nevhodné narážky, dotyky, komentáře, šíření intimního obsahu bez souhlasu)
 - g) Ekonomická šikana (vydírání penězi nebo majetkem)
 - h) Šikana se na škole neobjevuje
 - i) Někteří z výše zmíněných forem se vyskytují, ale ne v problematické míře
 - j) Jiné:
9. Jak často k těmto projevům dochází?
- a) Každý den
 - b) Pravidelně několikrát za týden
 - c) Pravidelně několikrát měsíčně
 - d) Jiné:
10. Jak byste zhodnotil(a) celkové vztahy ve Vaší třídě?

- a) Velmi dobré
- b) Spíše dobré
- c) Spíše špatné
- d) Velmi špatné

11. Vybavujete si, že by ve Vaší škole proběhla přednáška nebo program zaměřený na prevenci šikany?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

12. Víte přesně, za kým ze zaměstnanců školy máte jít, pokud byste potřeboval(a) nahlásit šikanu?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

13. Máte důvěru v to, že by škola Váš podnět řešila důvěrně a spravedlivě a situaci skutečně vyřešila?

- a) Ano
- b) Spíše Ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

14. Znáte další možnosti pomoci mimo školu jako je například Linka bezpečí?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

15. Pokud jste byl(a) svědkem šikany, co jste udělal(a)?

- a) Nahlásil(a) jsem to
- b) Zastal(a) jsem se oběti
- c) Neudělal(a) jsem nic ze strachu
- d) Nechtěl(a) jsem být donášče
- e) K této situaci nedošlo, nebyl(a) jsem svědkem šikany

16. Jsou podle Vás tresty a opatření za šikanu ve školním řádu nastaveny dostatečně přísně a spravedlivě?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne
- e) Nelze posoudit

17. Všímají si podle Vás učitelé náznaků šikany (např. osamocení žáka, posměšky) již v jejich počátku?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne
- e) Nelze posoudit

18. Pokud dochází ke kyberšikaně (např. přes sociální sítě), řeší tyto případy škola, i když k nim dochází mimo vyučování?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne
- e) Nelze posoudit

19. Co by podle tvého názoru nejvíce pomohlo ke zlepšení pocitu bezpečí na vaší škole?